DOI :https://doi.org/10.5281/zenodo.13924343

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

‘ଆଦିଭୂମି’ ଉପନ୍ୟାସରେ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ର ବିଶ୍ୱସନ

ସଂଜିତା ମିଶ୍ର

ସକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଆଦିଭୂମି ଉପନ୍ୟାସରେ ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ରାୟ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍ ଗୁଡିକ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭାବ ପ୍ରକଟନ କରିଛନ୍ତି।ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିରେ ପ୍ରଚଳିତ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱୀୟ କାହାଣୀଗୁଡିକୁ ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ଗଢଣରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି। ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରଥମଭାଗରେ ସର୍ବାଧିକ ମିଥ୍ ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବାରୁ ସମଗ୍ର ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ରୂପେ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇ ଏହି ଅଂଶଟିକୁ ବୃକ୍ଷର ଚେର ସ୍ୱରୂପ ମନେକରାଯାଇଛି।ବୃକ୍ଷର ମୂଳ ସମ ଏହି ମିଥ୍ ଗୁଡିକ ହେଉଛନ୍ତି ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ଚେର। ତେଣୁ ଲେଖିକା କୌଣସି ମିଥ୍ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଭାଙ୍ଗି ପାରିନାହାନ୍ତି। ଯେଉଁ ଲେଖିକା ମହାଭାରତ ଓ ରାମାୟଣ ପରି ମହାକାବ୍ୟରେ ନାରୀଜାତି ପ୍ରତି ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟାୟାଚରଣ ଆଧାରିତ ମିଥ୍ କୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂତନ ଦିଗନ୍ତ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଥିଲେ, ସେ ଜଣେ ବଣ୍ଡାରମଣୀଙ୍କୁ ଶାଢୀ ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧାଇବା ପାଇଁ ଏତେ ପୃଷ୍ଠା ବ୍ୟୟ କଲେ କାହିଁକି ? କାହିଁକି ଆଦିବାରୀକୁ ସେ ଅଗ୍ରଣୀ କରିନପାରି ଅସହାୟ କରି ଗଢିତୋଳିଲେ ? ଏସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ନିମନ୍ତେ ଏହି ନିବନ୍ଧଟି ନିଶ୍ଚୟ ସହାୟକ ହେବ।

ମୁଖ୍ୟଶବ୍ଦ :

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ-ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍, ବିଶ୍ୱସନ, ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଇ, ପାଟଖଣ୍ଡା, ସଲପରସ, ସାଫୁ, ଘୁସି

ଓଡ଼ିଆ ଆଦିବାସୀ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶଧାରାରେ ପ୍ରତିଭା ରାୟଙ୍କ ଲିଖିତ ‘ଆଦିଭୂମି’ ଉପନ୍ୟାସର ସ୍ଥାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କାରଣ ଆଠଶହ ଦଶ ପୃଷ୍ଠା ସମ୍ବଳିତ ଏହି ମେଗା ଉପନ୍ୟାସଟି ବାସ୍ତବରେ ସଂଖ୍ୟାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବନ୍ଧନ ଅତିକ୍ରମି ବିସ୍ତୃତ ତଥା ଅନନ୍ତ ଓ ଅସୀମ ହୋଇପାରିଛି । ଭୂମି ତଥା ଭୂମି ସଂଲଗ୍ନ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଲେଖିକା ଉପନ୍ୟାସଟି ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ସେହି ଭୂମି ପୁଣି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ, କୌଣସି ମହାଦେଶ ବା ଦେଶ ବା ରାଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶା ଓ ଆନ୍ଧ୍ର ରାଜ୍ୟ ସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ ମାଛକୁଣ୍ଡ ନଦୀର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ଦିଗବର୍ତ୍ତୀ ‘ବଣ୍ଡା’ପାହାଡ଼ରେ ‘ବଣ୍ଡା’ ନାମକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜନଜାତିର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର କାହାଣୀକୁ ନେଇ ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟି ରଚିତ। ୨୦୧୧ ମସିହାର ଜନଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ଉପରବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ୬,୭୦୦ । ଉଭୟ ତଳବଣ୍ଡା ଓ ଉପରବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ମିଶ୍ରିତ ସଂଖ୍ୟା ହେବ ୧୨,୨୩୧ । ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ କାଳ ହେଉଛି ୧୯୯୩ ମସିହା । ଅତଏବ ଏଠାରେ ୧୯୯୧ର ଜନଗଣନା ବର୍ଷକୁ ଧରାଗଲେ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ୭,୩୧୫ । ମାତ୍ର ଆଠ ହଜାରରୁ କମ୍ ଜନସଂଖ୍ୟା ବିଶିଷ୍ଟ ତଥା ମାଲକାନାଗିରି ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ପର୍ବତର ଉପର ଭାଗରେ ସ୍ଥିତ ୩୨ ଗୋଟି ଗାଁରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରୁଥିବା ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ରଚିତ ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ଅନନ୍ତ ଓ ଅସୀମ ମନେ କରାଯିବାର କାରଣ ହେଉଛି ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ରାୟଙ୍କର ସୂକ୍ଷ୍ମାତିସୂକ୍ଷ୍ମ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଓ ବିଷୟ ବିଭାଜନ କୌଶଳ। ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଉପନ୍ୟାସଟି ରଚିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଅଧ୍ୟାୟର ନାମକରଣ ଦିଗଗଣଙ୍କୁ ନେଇ କରାଯାଇଛି । ଏହି ଅନନ୍ତ କଥାକାଶଟିକୁ ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ପଶ୍ଚିମ, ପୂର୍ବ, ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଉତ୍ତର ଏହି କ୍ରମରେ ଚତୁର୍ଭାଗରେ

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଡକ୍ଟର ସଂଜିତା ମିଶ୍ର, ବିଭାଗ ମୁଖ୍ୟ, ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ଶୈଳବାଳା ମହିଳା ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ-୧
E-Mail ID: sanjitamishra75@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-1749-8996

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୨.୮.୨୦୨୪	୧୦.୯.୨୦୨୪	୨୫.୯.୨୦୨୪	୧.୧୦.୨୦୨୪

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ମିଶ୍ର, ସଂଜିତା, ୨୦୨୪। ‘ଆଦିଭୂମି’ ଉପନ୍ୟାସରେ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ର ବିଶ୍ୱସନ। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୦, ସଂଖ୍ୟା : ଛ, ପୃଷ୍ଠା :୩୫-୫୦।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13924343
Article No - BPP00230

ବିଭକ୍ତ କରିବା ପରେ 'ଅନନ୍ତର' ଶୀର୍ଷକରେ ଅନ୍ତିମ ଅଧ୍ୟାୟଟିଏ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଅନ୍ତିମ ଅଧ୍ୟାୟଟି ଆଦିଭୂମିର ଅନ୍ତଃହୀନ ସ୍ଥିତିର ସୂଚନା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଦ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟର ପରିସୀମାକୁ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ କରିପାରିଛି।

ବାସ୍ତବରେ କଥାଶିଳ୍ପୟିତ୍ରୀ ପ୍ରତିଭା ରାୟ ଆପଣାର ପ୍ରତିଭାମୟୀ କୃତି ମାଧ୍ୟମରେ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଭୂମିରୁ ଭୂମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅସତ୍‌ରୁ ସତ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧକାରର ଘନତମିସା ମଧ୍ୟରୁ ଜ୍ଞାନାଲୋକର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମଣ୍ଡଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିଚାଳିତ କରିପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରଖିଥାନ୍ତି। 'ଆଦିଭୂମି' ଉପନ୍ୟାସର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହିଛି ୧୯୮୫ ମସିହାରୁ ୧୯୯୩ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ଆଠ ବର୍ଷ ଧରି 'ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ଅପରାଧ ପ୍ରବଣତା ଉପରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଭାବ' ପ୍ରସଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ଲେଖିକାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଦର୍ଶନଧର୍ମୀ ଗବେଷଣାଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନର ଉପାଦାନ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟି ଲେଖିକାଙ୍କର ଗବେଷଣାଧର୍ମୀ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ଗୈରିକ ଗାଥା ନୁହେଁ ବରଂ ଅନୁପମ ହୃଦୟବତ୍ତାର ଅନାବିଳ ଆଲେଖିକା । ଲେଖିକା ସ୍ଥୁଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସିନା ବଣପାହାଡ଼ଘେରା ପ୍ରକୃତି କୋଳରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରିଚାଳିତ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ଜୀବନଯାପନ ଶୈଳୀକୁ ଅବଲୋକନ କରୁଥିଲେ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ମନରେ ସେହି ଶିକ୍ଷାଲୋକ ରହିତ ଆଦିମ ଜନଜାତିର ମଣିଷମାନଙ୍କ ସହ ଆନ୍ତରିକ ଭାବବନ୍ଧନରେ ଏଭଳି ଅନୁବନ୍ଧିତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଅତୀତର ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ଯେତିକି ଯେତିକି ଉତ୍ସକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲେ, ସାଂପ୍ରତିକ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ତଥା ସଭ୍ୟତାର ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ ନାମରେ ସେମାନଙ୍କର ଜର୍ଜରିତ ସ୍ଥିତିକୁ ସେତିକି ସେତିକି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁଥିଲେ । 'ଆଦିଭୂମି' ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିକାଙ୍କର ସେହି ଚିତ୍ତ ସଂଘର୍ଷର ସତ୍ୟଶୀଳ ପରିପ୍ରକାଶ । ଉପନ୍ୟାସଟି ଶାବ୍ଦିକ ବିଭବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେତିକି ଶବଳ, କଥା ଉପକଥା-ପୁରାକଥା-ଗାଥାଦିର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ତତୋଧିକ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସରେ ଲେଖିକା ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ତାହା ଏକାନ୍ତ ସୁନିର୍ବାଚିତ। 'ଯାଜ୍ଞସେନୀ' ଓ 'ମହାମୋହ' ଉପନ୍ୟାସଦ୍ୱୟରେ ଲେଖିକା ଯେପରି ମିଥ୍‌କୁ ଭାଙ୍ଗି ନବୀନ ଦିଗନ୍ତର ଉନ୍ମୋଚନ କରିଛନ୍ତି, 'ଆଦିଭୂମି' ଉପନ୍ୟାସରେ ସେପରି କରିନାହାନ୍ତି । ବରଂ ମିଥ୍ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ରହିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମିଥ୍ ସହ ଏହି ଜନଜାତିର ଲୋକବିଶ୍ୱାସ, ରୀତିନୀତି, ପରମ୍ପରା, ଚାଲିଚଳଣି ଆଦିକୁ ସଂଯୋଜିତ କରି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ ଉଲଗ୍ନ ବେଶା ଓ ମୁଣ୍ଡିତ କେଶା ହେବାର ମିଥ୍‌ଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଭରଣ ଅର୍ଥାତ ସୂତାଲୁଗାର ବେଢ଼ଣଟିଏ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଲେଖିକା ପୃଷ୍ଠା ପରେ ପୃଷ୍ଠା ବ୍ୟୟ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ମିଥ୍‌ର ଲକ୍ଷ୍ମଣରେଖା ଅତିକ୍ରମଣ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ହାନୀକାରକ ଏହି ଉପସଂହାରରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଭା ରାୟଙ୍କ ପରି ଜଣେ ନାରୀବାଦୀ ଲେଖିକା ଆଦିବାରୀ ନାମ୍ନୀ ବଣ୍ଡା ରମଣୀଟା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିଲା ବୋଲି ଯାବତୀୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିବା କଥାଟା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅନେକ ସମାଲୋଚକ ନାସିକା କୁଞ୍ଚନ କରିଥାନ୍ତି। ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଗବେଷକ ଡକ୍ଟର ଶରତ କୁମାର ଜେନାଙ୍କ ମତାମତ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ମନେହୁଏ । ତାଙ୍କ ମତାନୁସାରେ, "In Yajnaseni and Mahamoha the women are self-asserative, Draupadi and Ahalya are portrayed of trnsgressors of the mythic space codified the Mahabharat, the Ramayan and Hindu Ideology and Principles in general. In Adibhumi on the other, Ray represents a somewhat reductive indentity of the Bonda women. She claims knowledge of indig-enous view points of the myths she has collected during her stay at the Bonda hills in the 1980s and 1990s.".[୧] । ପ୍ରତିଭା ରାୟ ମହୋଦୟାଙ୍କ ସହ ୨୦୧୪ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ମାସ ୧୯ ତାରିଖରେ ଗୋଟିଏ ସାକ୍ଷାତକାର ପ୍ରଦାନ ଅବସରରେ ୧୯୮୦ ରୁ ୧୯୯୦ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ଲେଖିକା ବଣ୍ଡା ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଗବେଷକ ଡକ୍ଟର ଜେନା ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ 'ଆଦିଭୂମି' ଉପନ୍ୟାସର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଅନୁଯାୟୀ ୧୯୮୫ ମସିହା, ଜୁନ ମାସ ଆଠ ତାରିଖରେ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ଲେଖିକା ପ୍ରଥମେ ପଦାର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ମୋର ବିନୀତ ମତ ହେଉଛି ଯେ, ଆଠବର୍ଷର ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟରେ ଲେଖିକା ବିଭିନ୍ନ ନୃତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍‌ମାନେ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିବା ମିଥିକାଲ୍ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଜନଜାତିର ଲୋକମାନେ କେତେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭାବେ ପାଳନ କରି ଆସୁଛନ୍ତି ତାହା ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି। ତେଣୁ ସେ ଅନୁଭବଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ବା ବାଡ଼ି ବାଇଗଣକୁ ପୋଥି ବାଇଗଣରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା କରିନାହାନ୍ତି।

ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ମିଥ୍ ସଂଗ୍ରାହକର ଶ୍ରେୟ ବିଶିଷ୍ଟ ନୃତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ ଭେରିୟର ଏଲଓ୍ୱିନ୍‌ଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିବା ଉଚିତ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ଏଲ୍‌ଓ୍ୱିନ୍‌ଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଏ. ମେ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ ଯାହା 'Notes on the Bhondas of Jaypur' ଶୀର୍ଷକରେ 'The Indian Antiquary' ଗ୍ରନ୍ଥର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ୧୮୭୩ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା। ୧୮୭୩ ମସିହାରୁ ୧୯୪୫ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ନୃବିଜ୍ଞାନୀ ତଥା ଗବେଷକଗଣ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ରୀତିନୀତି ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଗତ କରାଇଥିଲେ ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଜେ.ସି. ମୋଲୋନି, ଇ.ଥୁଷ୍ଟନ, ଆର୍.ସି.ଏସ୍. ବେଲ୍, ଡକ୍ଟର ସି.ଭୋନ ଫ୍ୟୁରର - ହେମେନ୍‌ଡ୍ରୋଫ୍ ଓ ଏସ୍.ସି. ରାୟ ପ୍ରମୁଖ। ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ହେମେନ୍‌ଡ୍ରୋଫ୍ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରଥମ ନୃବିଜ୍ଞାନୀ ଯିଏ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ନୃବଂଶ ବିଜ୍ଞାନର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ।[୨] ଆଦିଭୂମିର ଲେଖିକା ବଣ୍ଡା ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ଆଦି ସଂଗ୍ରାହକ ନୁହଁନ୍ତି । ବଣ୍ଡା ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ଆଦି ସଂଗ୍ରାହକ ହେଉଛନ୍ତି ଭେରିୟର୍ ଏଲଓ୍ୱିନ୍। ତାଙ୍କ ରଚିତ 'Bonda Highlander' ଓ 'Tribal Myths of Orissa' ର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ସ୍ଥାନିତ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ ଆଦିଭୂମି ଉପନ୍ୟାସର ବଳୟ ମଧ୍ୟରେ ପରିଦୃଶ୍ୟ

ହୁଏ । ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରଥମ ଔପନ୍ୟାସିକା ଯିଏ କେବଳ ବଣ୍ଡା ଜନଜାତି ନୁହେଁ ବରଂ ସେମାନଙ୍କର ଆଦି ମିଥ୍ ପରିଚାଳିତ ରୀତିନୀତି, ପରମ୍ପରା, ବିଶ୍ୱାସ, ଧାର୍ମିକ କର୍ମକାଣ୍ଡ ଆଦିକୁ ନେଇ ବିଶାଳ କଥାକାବ୍ୟ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ କଥାକାବ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ କ୍ରାନ୍ତିଦର୍ଶିନୀ ପ୍ରତିଭା ଆପଣାକୁ ସେହି ଆଦିମିଥ୍‌ର ଆଦିମ ବଳୟ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ସମାଲୋଚନାର କଷଟିରେ କିନ୍ତୁ ଲେଖିକାଙ୍କର ଏହି ଆଦିମିଥୀୟ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ ମନୋଭାବ ବାରବାର ପ୍ରଶ୍ନବାଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଗବେଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶରତ କୁମାର ଜେନାଙ୍କ ମତାନୁଯାୟୀ, "Hence for Ray the tribal myths are passive, fixed in a nostalgic past, devoid of regenerative power. The non-tribal 'myths' generated by upper caste attitudes, are explicated and explored as enabling and empowering for women of higher social orders. There is an inherent contradiction in this intellectual investment of Ray as she seems to deny the findings of her own research while she lived with the Bonda community. She does not accept the scope of replay of tribal myths for empowerment and libertion as she distanes herself from them in 'Adibhumi'."[୩]

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲା ଯେ ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସରେ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ସକ୍ରିୟ ନୁହଁନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ ନିମନ୍ତେ ଲେଖିକା ଅନିଚ୍ଛୁକ। ଲେଖିକା ଏହି ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଏତେ ବଶମ୍ୱଦ ହେବାର କାରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧର ପ୍ରମୁଖ ଆଭିମୁଖ୍ୟ । ଆଲୋଚନାର ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ମିଥ୍‌ରାଜିର ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ। ପରିଚ୍ଛେଦ ଅନୁଯାୟୀ କେଉଁ ମିଥ୍‌ର ବ୍ୟବହାର କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯାଇଛି ତାହା ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା।

୨

ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦର ନାମ ପଶ୍ଚିମ। ଏଥିରେ ସର୍ବମୋଟ ଅଠେଇଶଗୋଟି ଅଧ୍ୟାୟ ରହିଛି । ସମଗ୍ର ଉପନ୍ୟାସ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପଶ୍ଚିମ ଭାଗରେ ହିଁ ସର୍ବାଧିକ ମିଥର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ତେଣୁ ଏହି ଭାଗଟିକୁ ଆମେ ଆଦିଭୂମି ଉପନ୍ୟାସର ଭିତ୍ତି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା । ସମଗ୍ର କଥାକାବ୍ୟଟିକୁ ଯଦି ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ରୂପେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ତେବେ ସେହି ବୃକ୍ଷର ଚେରଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ମିଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସଂଗୋପିତ ରହିଛି। ନିମ୍ନ ସାରଣୀରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ଭାଗରେ ସ୍ଥିତ ବଣ୍ଡା ଆଦିବାସୀୟ ମିଥଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ତା'ର ସୂଚନାତ୍ମକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା।

ସାରଣୀ-୧

କ୍ର.ନଂ	ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିରେ ପ୍ରଚଳିତ ମିଥ୍	ଚାରିତ୍ରିକ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସହ ମିଥ୍‌ର ସମ୍ପର୍କ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅଧ୍ୟାୟ/ ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା
୧.	ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଈଙ୍କ କାହାଣୀ	ବଣ୍ଡାମାନେ ସନ୍ଦେହୀ, ପ୍ରତିହିଂସା ପରାୟଣ ଓ କ୍ଷମାହୀନ ହେବାର କାରଣ	୧ମ ଅଧ୍ୟାୟ / ପୃଷ୍ଠା ୨୯ରୁ ୩୪
୨.	ପୃଥିବୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ତାରାଦିଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି	ଅନ୍ଧାରର ଜଳମୟ ଆବର୍ତ୍ତ ଭିତରୁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଉତ୍ପତ୍ତି	୨ୟ ଅଧ୍ୟାୟ / ପୃ. ୩୫ ଓ ୩୬
୩.	ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ, ସନ୍ତାନ ହରାଇବାର ଦୁଃଖ, ଲୁହର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଗୃହ ତଥା ଗ୍ରାମ ଭିଆଣ	ବଣ୍ଡାମାନେ ମାତୃଜାତିକୁ ସର୍ବାଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଅର୍ପଣ କରିବାର କାରଣ	୨ୟ ଅଧ୍ୟାୟ / ପୃ. ୩୬ ରୁ ୩୯
୪.	ସଲପ ଗଛ ସହ ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ଫୁଲନାଡ଼ି ସମ୍ପର୍କ	ସଲପ ଗଛ ନବଜାତି ବଣ୍ଡ ।ଶିଶୁଦ୍ୱୟଙ୍କର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା କାହାଣୀ	୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟ ପୃ. ୪୪ ଓ ୪୫
୫.	ପଦ୍ମୁ ଗଦ୍‌ବାର କଥା	ବଣ୍ଡାମାନେ ଆପଣାକୁ ଗଦ୍‌ବାମାନଙ୍କର ସାନଭାଇ ମନେ କରିବାର କାରଣ।	୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟ ପୃ. ୪୭
୬.	ପାଟଖଣ୍ଡା ଓ ଦାମୁଲଦେଈଙ୍କ କଥା	ପାଟଖଣ୍ଡା ପୂଜା ପ୍ରଥାର କାରଣ।	୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟ / ପୃ. ୪୮ ରୁ ୫୦
୭	ଚିଲପକ୍ଷୀ ଦୁଇଜଣ ବଣ୍ଡା ଶିଶୁଙ୍କ ପୁରୁଷାଙ୍ଗ ଝାମ୍ପି ନେବା କଥା	ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷମାନେ ତିନିବର୍ଷର ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରୁ ଘୁସି (ଲେଙ୍ଗୁଟି) ପିନ୍ଧିବାର କାରଣ।	୪ର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ / ପୃ. ୬୦ ଓ ୬୧
୮.	ସୀତା ଠାକୁରାଣୀ ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେବା କଥା	ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ ଉଲଗ୍ନା ଓ ମୁଣ୍ଡିତା କେଶା ହେବାର କାରଣ	୫ମ ଅଧ୍ୟାୟ ପୃ. ୬୯

୯.	ଶ୍ୱଶୁର ସହ ନବବଧୂର ଶାରୀରିକ ସମ୍ପର୍କ କଥା	ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିରେ ସାନବୟସର ପୁରୁଷ ବୟସ୍କା ନାରୀକୁ ବିବାହ କରିବାର କାରଣ ।	୧୩ ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ପୃ. ୧୧୨ ଓ ୧୧୩
୧୦	ଜହ୍ନର କ୍ଷୟବୃଦ୍ଧିର ରହସ୍ୟ	ବଣ୍ଡାମାନେ ଋଣ କରି ଶୁଝି ନ ପାରିବାର କାରଣ	୧୭ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ପୃ. ୧୪୦ ଓ ୧୪୧
୧୧.	ଦାନ୍ତିପଡ଼ା ଗ୍ରାମର ଉତ୍ପତ୍ତି କଥା	ମାଣ୍ଡଧରା ଜନଜାତିର ସୃଷ୍ଟି	୨୧ ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ପୃ. ୧୫୫

ପ୍ରଥମଭାଗରେ ଉପରୋକ୍ତ ଏକାଦଶଗୋଟି ମିଥ୍‌ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମିଥ କିପରି ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ଜୀବନ ଧାରାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଛି ତାହା ଲେଖିକା ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ସୂଚିତ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଏକାଦଶଗୋଟି ମିଥ୍ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ମିଥ୍‌କୁ ଆମେ ଐତିହାସିକ ମିଥ୍ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା । ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଈଙ୍କ କାହାଣୀଟି ଏଲଓ୍ୱିନ୍‌ଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । କାହାଣୀଟିର ସଂଗ୍ରାହକ ସମ୍ଭବତଃ ସ୍ୱୟଂ ଲେଖିକା । କାରଣ ନାଗାବଂଶର ଜନୈକା ରାଣୀ ଆପଣାର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିବା କାହାଣୀଟି ବଣ୍ଡା ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । 'ବଣ୍ଡା ଇତିହାସ' ବହିର ପ୍ରଣେତା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାନଦୋରାଙ୍କ ମତାନୁଯାୟୀ, "ବହୁବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ନାଗାଲାଣ୍ଡରେ ଜଣେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ରାଜା ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ସେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବେ ଦେଖୁନଥିଲେ । ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ବହୁ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ଏପରି ଶାସନରେ ପ୍ରଜାମାନେ ରାଜାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କଲେ । ବିଦ୍ରୋହୀ ପ୍ରଜାମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ଧରି ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ରାଣୀ ପ୍ରାଣଭୟରେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ କେତେକ ଦାସଦାସୀଙ୍କୁ ଘେନି ଗୁପ୍ତରେ ପଳାୟନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ନିଜର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ବହୁ ବଣପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଜଙ୍ଗଲ ଅତିକ୍ରମ ପରେ ସେମାନେ ସୁଦୂର ଆନ୍ଧ୍ର-ଓଡ଼ିଶାର ସୀମାନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ନନ୍ଦପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠାରେ ବର୍ଷ କେତେ ରହି ମୁଦୁଲିପଡ଼ା ବନାନୀ ମଧ୍ୟରେ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ ବଣ୍ଡାମାନେ ନାଗାମାନଙ୍କର ବଂଶଧର ହୋଇଥିବାରୁ ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ନଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବାର ଦେଖାଯାଉଅଛି । ନାଗାମାନେ ଭାରି ରାଗି ଓ ହିଂସ୍ର ।[4] ଗ୍ରନ୍ଥାକାର ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାନଦୋରା କିନ୍ତୁ ଏହି ମତଟିକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ସହ ନାଗାମାନଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ ଏକାନ୍ତ ଅହେତୁକ । କାରଣ ତ୍ରେତୟା ଯୁଗରୁ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିଛି । ସୀତା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅଭିଶାପ ହେତୁ ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ ଉଲଗ୍ନ ହୋଇଥା'ନ୍ତି ।

'କୋରାପୁଟର ଆଦିବାସୀ ଲୋକସଂସ୍କୃତି' ଗ୍ରନ୍ଥର ଲେଖକ ଡକ୍ଟର ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପାଢ଼ୀ ପାଟଖଣ୍ଡା ପୂଜା ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଯେଉଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ମିଥିକ କାହାଣୀଟି ଲେଖନ୍ତି ସେଥିରେ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା ବଣ୍ଡା ରମଣୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ରହିଛି । କାହାଣୀଟି ଏହିପରି "ମୋଗଲ ଶାସକଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ମୋଗଲ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ବଣ୍ଡା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଦଖଲ କରିବା ପାଇଁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ବଣ୍ଡାମାନେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ମୋଗଲ ସେନାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ବଣ୍ଡା ସେନାବାହିନୀର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ଜଣେ ବଣ୍ଡା ରମଣୀ । ନିଜ ଜାତିକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ସେ ଅଧିନାୟିକା ହିସାବରେ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ଲଢ଼ି ଶେଷରେ ମୋଗଲ ସେନାଙ୍କ ଖଣ୍ଡାଚୋଟରେ ହେଲେ ଭୂପତିତା ।"[5] ତାଙ୍କ ବୀରତ୍ୱର ସ୍ମାରକୀ ସ୍ୱରୂପ ବଣ୍ଡାମନେ ସେହି ଖଣ୍ଡାଟିକୁ ପୂଜା କରିବାର ଧାର୍ମିକ ପରମ୍ପରା ରକ୍ଷା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଉପରୋକ୍ତ ଦୁଇଟି କାହାଣୀରେ କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ । ତେବେ ଜଣେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ରମଣୀ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ଶାସିକା ରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା କଥାଟି ସତ୍ୟ । ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ଯେଉଁ କାହାଣୀଟିକୁ ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବ୍ୟବହାର କରିଚନ୍ତି । ଲେଖିକାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନାନୁଯାୟୀ "ଜନ୍ମରୁ ନୁହେଁ, ମୃତ୍ୟୁରୁ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ର ଇତିହାସ ମିଳିଯାଏ । ମୃତ୍ୟୁରୁ ଯେମିତି ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି ବଣ୍ଡା ଜାତିର କଥାନୀ (କାହାଣୀ) । ନିତିଦିନିଆ ମରଣର ଖେଳ ଭିତରେ ସେ ଇତିହାସ ଗଢ଼ିଆସିଛି ଏ ଯାଏ । ଚକ୍ରକୋଟ ରାଜାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବାର କେତେ ଯୁଗ ବିତିଗଲାଣି, ତା'ର ହିସାବ କିଏ ରଖିଛି ? ବସ୍ତରର ରାଜଧାନୀ ଚକ୍ରକୋଟର ରାଜା ମହାପ୍ରତାପୀ ବୀର ଓ ପ୍ରଜାପାଳକ । ତାଙ୍କର ପାଟରାଣୀ ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଈ । ଶତ୍ରୁର ଲୋଭିଲା ଦୃଷ୍ଟି ଖାଲି ଚକ୍ରକୋଟ ରାଜ୍ୟର ଧନ, ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ନୁହେଁ, ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଈଙ୍କ ରୂପଯୌବନ ଉପରେ । ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଈଙ୍କ କୋଳରେ ବାଳୁତ ପୁତ୍ର - ଚକ୍ରକୋଟ ରାଜ୍ୟର ଭାବୀ ରାଜା । ତା' ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁର ଶ୍ୟେନ ଦୃଷ୍ଟି ।"[6] ଲେଖିକାଙ୍କର ସୂଚନାନୁଯାୟୀ ଚକ୍ରକୋଟର ପଚିଶ ବର୍ଷୀୟା ରାଣୀ ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଈ ଦଶବର୍ଷର ବାଳୁତ ପିଲା ସହ ଚାରିଜଣ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କୁ ନେଇ ରାତି ରାତି ନଅର ଛାଡ଼ି ବହୁ ଦୁର୍ଗମପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ଏହି ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥିଲେ । ଏହି ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଈଙ୍କ ସହ ଯେଉଁ ଚାରିଜଣ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ଆସିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବଣ୍ଡାରାଜ୍ୟରେ ଚାରିଟି ବିଭାଗ ରହିଲା । ଯଥା - ନାୟକ (ମୁଖିଆ), ସୀସା (ପୂଜାରୀ), କିର୍ସାନୀ (ସମ୍ମୁଖ ଯୋଦ୍ଧା) ଓ ଧାଙ୍ଗରା ମାଝୀ (ବେହେରା) । ବଣ୍ଡାମାନେ ଅବିଶ୍ୱାସୀ, ହିଂସ୍ର । ସହରୀ ମଣିଷ ବା ଅଣବଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସେମାନେ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ଆଚରଣ କରିବା ପଶ୍ଚାତ୍‌ରେଏହି ଐତିହାସିକ ମିଥ୍‌ଟି କ୍ରିୟାଶୀଳ । ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାନଦୋରା ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା ସହ କାରଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି କହିଛନ୍ତି ଯେ, ନାଗାଲାଣ୍ଡର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ସହ ଓଡ଼ିଶାର ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର କୌଣସି ଭାଷାଗତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ ତାଙ୍କର ମତ ହେଉଛି ଯେ ନାଗାମାନେ

ହେଉଛନ୍ତି ଆଦିବାସୀ ଗିରିଜନ । ତେଣୁ ସେହି ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରଜାକୁଳ କେବେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କୌଣସି ରାଜାଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିନଥିବେ । ଏମିତି ବିଭିନ୍ନ କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ଗବେଷକ ମାନ୍‌ଦୋରା ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ ଅସତ୍ୟ ବିଚାର କରିଛନ୍ତି।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ପ୍ରତିଭା ରାୟ ବସ୍ତରର ରାଜଧାନୀ ଚକ୍ରକୋଟ ରାଜ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି। 'Tribal Roots of Hinduism' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଶିବ କୁମାର ତିୱାରୀ ଚିନ୍ଦିକା ନାଗ ନାମକ ଗୋଟିଏ ରାଜବଂଶର ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ୧୦୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ ୧୩୨୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ବସ୍ତର, କୋରାପୁଟ ଓ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାଦିକୁ ନେଇ ଗଠିତ ଚକ୍ରକୋଟ ମଣ୍ଡଳରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ ପରୁଥିଲେ । ଏହି ରାଜବଂଶର ରାଜାମାନେ ପଡ଼ୋଶୀରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ନିରନ୍ତର ସଂଗ୍ରାମରତ ଥିଲେ। ତେଣୁ ପ୍ରତିଭା ରାୟ ଯେଉଁ ଚକ୍ରକୋଟ ମଣ୍ଡଳର ନାଗ ରାଜବଂଶ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସହ ନାଗାଲାଣ୍ଡ୍‌ର ନାଗା ଜନଜାତିଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ।

ବଣ୍ଡାମାନେ ତ୍ରେତୟା ଯୁଗର ଅଧିବାସୀ ହୋଇଥାଇପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଦେହୀ ଓ ହିଂସାତ୍ମକ ପ୍ରକୃତି ସହ ଉପରୋକ୍ତ ଐତିହାସିକ ମିଥ୍‌ଟିର ସଂଯୋଗ ଏକାନ୍ତ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ମନେ ହୋଇଥାଏ।

'ସାରଣୀ-୧'ରେ ସ୍ଥାନିତ ଏକାଦଶଗୋଟି ମିଥ୍‌କୁ ଆଲୋଚନାର ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ନିମ୍ନ ମତେ ବିଭାଜିତ କରାଯାଇପାରେ। ଯଥା-

ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ପର୍କିତ ମିଥ୍ - ପୃଥିବୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ତାରାଦିର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଗାଁର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ।

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ନେଇ ଲେଖିକା ଯେଉଁ ମିଥଟି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଏହିପରି। "ପୃଥ୍ୱୀ କେମିତି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ସେ କଥା ଭଗବାଁକୁ ଜଣା। ତେବେ ପୃଥ୍ୱୀ ସୃଷ୍ଟି କାଳରେ ତୁବୁ (ମାଟି) ନ ଥିଲା, ବିରେ (ପଥର) ନ ଥିଲା, ଚାରିଆଡ଼େ ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗୁଥିଲା ଡାକ୍ (ପାଣି) । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଟା ଥିଲା ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଫାରା (ପୋଖରୀ) । ଗୋଟିଏ ବାରିହା (ବଣଶୂକର) ସେହି ଜଳରେ ରହୁଥିଲା । ତା'ର ଶୁଣ୍ଢରେ ପାଣି ଭିତରୁ ତୁବୁକ ଉଠାଇ ଆଣି ବିଞ୍ଚି ଦେଲା ଉପରକୁ । ଯୋଉଠି ଯୋଉଠି ମାଟି ପଡ଼ିଲା, ସେଠି ପୃଥ୍ୱୀ ହୋଇଗଲା । ମାଟି ନ ପଡ଼ିବା ଥାନରେ ରହିଲା ନଦୀ, ପାରାଖ (ନାଳ) ଝୋଲା (ଝରଣା)। ବାରିହା ମାଟି ଉପରେ ଗୋଡ଼ ରଖି ଆକାଶକୁ କୁଦା ମାରିଲା। ମାତ୍ର ସେଠି ନ ଥିଲେ ସିଙ୍ଗିଆର୍‌କେ (ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ)। ଯେମିତି ସାରା ସଂସାରଟା ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ - ଖାଲି ଅନ୍ଧାର । ବାରିହା ତଳମୁହାଁ ହୋଇ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା ସଳପ ଗଛ ବାହୁଙ୍ଗା ଉପରକୁ । ଗୋଟିଏ ତାଜା ସଳପ ବାହୁଙ୍ଗା କାଟି ଛୋଟ ଛୋଟ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ଆକାଶକୁ । ଆକାଶରେ ଲଟକି ପଡ଼ିଲେ ସେ ଦିଖଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ । ସଳପ କନ୍ଦା ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ବାରିହା। ସଳପ ଫୁଲ ସବୁ ବିଞ୍ଚି ହୋଇ ଆକାଶରେ ତାରା ଫୁଟିଗଲେ ।"[୭]

ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିରେ ପୃଥିବୀ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାରାଦିଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତିକି ନେଇ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ଏହି ମିଥ୍‌ଟି ସମ୍ପର୍କରେ ଏଲ୍‌ୱିନ୍ 'Bonda Highlanders' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରି କୁହନ୍ତି, 'At first there was nothing but water. A boar tived in it. It broght earth up on its tusks and scattered it over the water and the world was formed. Then the boar went up into the sky, but it got nothing there. It came down and made the sun and moon by cutting branches of the sago palm into bits and throwing them up into the air. It threw the sago pith up and it turned into the stars."[୮]

ପୂର୍ବରୁ ଏଲ୍‌ୱିନ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମିଥ୍‌ଟିକୁ ଲେଖିକା 'ଆଦିଭୂମି' କାଥାକାବ୍ୟରେ ସ୍ଥାନିତ କରି ପ୍ରଶଂସନୀୟ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ଉତ୍ପତ୍ତିମୂଳକ ମିଥ ସହ ବାରଜଙ୍ଗର ଦେଶର ଉତ୍ପତ୍ତି, ପଦ୍ମ ଗଦ୍‌ବାର କଥା ତଥା ଦାନ୍ତିପଡ଼ା ଗ୍ରାମର ଉତ୍ପତ୍ତି ଆଦି ମିଥିକାଲ୍ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକତ୍ର କରାଯାଇପାରିବ। ସଳପଗଛ ସହ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ସଂପର୍କକୁ ଲେଖିକା ଫୁଲନାଡ଼ିର ସଂପର୍କ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସଳପ ଗଛ କିପରି ନବଜାତ ବଣ୍ଡା ଶିଶୁ ଦ୍ୱୟଙ୍କର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଥିଲା ସେହି କାହାଣୀଟି ନୃବିଜ୍ଞାନୀ ଏଲ୍‌ୱିନ୍ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ରଚିତ Bonda Highlander ପୁସ୍ତକର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ସ୍ଥାନିତ କରିଛନ୍ତି । ସଳପଗଛ ରସ ଦେଇ ଯେଉଁ ଭାଇଭଉଣୀ ଦିହିଁଙ୍କି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିଲା, ସେମାନେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଘର ସଂସାର କଲେ । ତାଙ୍କରି ବାରପୁଅ ଓ ବାରଝିଅ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବଡ଼ଭାଇର ନାମ ନାଙ୍ଗଲି ବଣ୍ଡା । ଏହି ବାରଭାଇ ବାରଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ ଘରସଂସାର ବାନ୍ଧି ରହିଲେ ବୋଲି ମୂଳ ବଣ୍ଡା ଦେଶର ଅନ୍ୟନାମ 'ବାର ଜଙ୍ଗର୍ ଦେଶ' । ସେହି ବାରଭାଇଙ୍କଠାରୁ ବାରଟି ଜନଜାତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବାର ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରି ଏଲ୍‌ୱିନ୍ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି, "The twelve sons were the fathers of the twelve tribes - Bando, Gadba, Kond, Parenga, Didayai, Jheria, Pengu - the rest we do not remember. The eldest of them was Nanagali Banda."[୯]

ପୁନଶ୍ଚ ଗଦ୍‌ବା ଜନଜାତିରେ ଗୋଟିଏ ମିଥିକାଲ କାହାଣୀ ରହିଛି, ଯେଉଁ କାହାଣୀ ଅନୁଯାୟୀ ବଣ୍ଡାମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଗଦ୍‌ବାମାନଙ୍କର ସାନଭାଇ । ଲେଖିକା ଆଦିଭୂମି ଲେଖିବା ସମୟରେ ଯେପରି ଆଦିମାତାର ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣା ହୋଇ ଆବିଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ୍ୟ । କାଳ କାଳ ଧରି ଯେଉଁ ରେମୋ ନାମ୍ନୀ ପ୍ରକୃତ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଆମ ପରି ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାନ୍ଧ ମଣିଷମାନେ ଅସଭ୍ୟ, ମ୍ଲେଚ୍ଛ, ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ, ହିଂସ୍ର, ଅଶୌଚସମ୍ପନ୍ନ

ତଥା ବର୍ଣ୍ୟ ମନେ କରି ଆସୁଥିଲେ, ଏହି ମିଥ୍‌କାଲ୍ କାହାଣୀ ରାଜିର ଭିତ୍ତିକୁ ଆଧାର କରି ଲେଖିକା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁଳରକ୍ଷାର ଆତୁର ଆର୍ତ୍ତି ଅବଲୋକନ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଉପନ୍ୟାସର ନାୟକ ସୋମା ମୁଦୁଲି 'ବାର ଜଙ୍ଗର୍‌ଦେଶ୍'ର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଫାଟ ହୋଇବାରୁ ବଂଶ ବୁଡ଼ିଯିବାର ଦୁଃଖରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ସଳପ ଗଛର ମାଲିକାନାକୁ ନେଇ ବଣ୍ଡା ଓ ଗଦବାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ଉପୁଜିବା ଏବଂ ସେହି କଳହକୁ ନେଇ ରକ୍ତପାତ, ହଣାମରା ଆଦି ଘଟଣା । ବାର ଜଙ୍ଗର ଦେଶ୍‌ରେ ଘଟି ଆସୁଥିଲା । ନୃବିଜ୍ଞାନୀ ଏଲ୍‌ଓ୍ୱିନ୍ Bonda Highlander ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ଅର୍ଥାତ୍ The Problem of Maldjustment ରେ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ସହ କେତୋଟି ସତ୍ୟ ଘଟଣାର ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି। ସୁଲେଖିକା ଶ୍ରୀମତୀ ରାୟ ଏପରି ରକ୍ତପାତାଦି ସତ୍ୟ ଘଟଣାକୁ ନେଇ ରୋମାଞ୍ଚକର କାହାଣୀଟିଏ ଅନାୟସରେ ଗଢ଼ି ପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ସେ ସେପରି କରିନାହାନ୍ତି । ବରଂ ସୋମା ମୁଦୁଲି ବଣ୍ଡା ଦେଶରେ ଜଣେ ତୀର ଖାଇ ମରିଗଲେ କିପରି ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି କାନ୍ଦେ ତାହାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ସୋମା ମୁଦୁଲି ଜୁଳୁଜୁଳୁ କରି ସବୁ ଦେଖେ – ବଣ୍ଡା ଦେଶ୍‌ରେ ଜଣେ କେହି ତୀର ଖାଇ ମଲେ ସୋମା ମୁଦୁଲି ପାଟଖଣ୍ଡା ମହାପ୍ରୁ ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି କାନ୍ଦେ – କହେ, ମହାପ୍ରୁ ସତେ କ'ଣ ବଣ୍ଡା ଜାତିର ବନ୍‌ଶୋ ବୁଡ଼ିଯିବ ?' ଧରତନୀ ଛାତିରୁ ଲୋପ ପାଇଯିବ ? ବଣ୍ଡା ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଆଦିମ ଜାତି – ଯିଏ ନିଜକୁ କହେ ରେମୋ ! (ମଣିଷ)। ମରି ମରି ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ର ବତିଶ ଖଣ୍ଡି ଗାଁରେ ଆଉ ଅଛନ୍ତି ପାଂଚହଜାର ସରିକି ମଣିଷ – ସତେ କ'ଣ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ଦିନେ ମଣିଷର କାନ୍ତାର ପଡ଼ିବ – ମଣିଷ ଦିନେ ପାହାଡ଼ ପଡ଼ିବ ଏକ୍‌ବାର ଠାଁକୁ । ପଦୁମ ଗଦବାର ଛଅପୁଅର ବଂଶ ବୁଡ଼ିଯିବ ।"[୧୦]

ଏହିପରି ପୃଷ୍ଠଭୂମିଟିଏ ଗଢ଼ି ଦିସାରୀଙ୍କ ମୁଖରେ ଏଲ୍‌ଓ୍ୱିନ୍ ଚିଙ୍କାପୁଟ ଗଦ୍‌ବାମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିବା ମିଥ୍‌ଟିକୁ ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛନ୍ତି ଲେଖିକା। ମିଥ୍‌ର ମୂଳ ରୂପରେ ଲେଖିକା କୌଣସି ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିନାହାନ୍ତି । ପଦୁମ ଗଦ୍‌ବାର ଛଅ ପୁଅ । ସବା ସାନପୁଅ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ଲାହି କଟା ସାରି, ଭାରିଯାର ଫୁଲକୁ ନେଇ ବାଲିଜଙ୍ଗଲର ଗୋଟିଏ ପଥର ତଳେ ପୋତି ଦେଇ ଆସିଲା । ସେହି ଫୁଲରୁ ଜନମିଲେ ପୁଅଟିଏ ଆଉ ଝିଅଟିଏ । ସେମାନେ ପଥରରୁ ରସ ଚାଟି ଚାଟି ବଞ୍ଚି ରହିଥିଲେ । ଦିନେ ଉଭୟ ମାତାପିତା ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଆପଣାର ପିଲା ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ । ସେମାନେ ବଣରେ ବୁଲୁଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ବଣ୍ଡା ଡାକିଲେ । ତେଣୁ ବଣ୍ଡାମାନେ ହେଲେ ଗଦ୍‌ବାଙ୍କର ସାନଭାଇ। ଡିଡ଼ାୟୀ, କନ୍ଧ, ଝରିଆ, ପାରେଙ୍ଗା, ଦୋରା, ହୋଲାର, ପେଙ୍ଗୁ, ଦିଲେରି, ମାରିଆ ଓ ବଣ୍ଡା ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତରେ ବାସ କଲେ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସରେ ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରଖିବା ସହ ଲେଖିକା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରମାଦମୁକ୍ତ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । କାରଣ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁଯାୟୀ ବଣ୍ଡାମାନେ ବଡ଼ । ତାଙ୍କ ପରେ ଅନ୍ୟ ଏଗାରଟି ଜନଜାତି । ଅପରପକ୍ଷେ ଗଦ୍‌ବାମାନଙ୍କର ମିଥ୍ ଅନୁଯାୟୀ ସୋମନେ ହେଉଛନ୍ତି ବଡ଼ । ଲେଖିକା ଏହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଦୂର କରିଦେଇଛନ୍ତି । ବାର ଜଙ୍ଗ୍‌ର ଦେଶ୍‌ର ଉତ୍ପତ୍ତି ସୂଚକ ମିଥ୍‌ରେ କେବଳ ସ୍ଥାନର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରି ପଦୁମ ଗଦ୍‌ବା ମିଥ୍‌ରେ ବାରଗୋଟି ଜନଜାତିର ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି 'ବାର୍ ଜଙ୍ଗ୍‌ର ଦେଶ୍'ର ବଂଶାବଳର ପରିଚୟ ନିମ୍ନ ସାରଣୀରେ ପ୍ରଦତ୍ତ।

ସାରଣୀ – ୨

କ୍ର.ସଂ.	'ବଣ୍ଡା ଇତିହାସ'ରେ ଗ୍ରାମର ନାମ	'ଆଦିଭୂମି'ରେ ଗ୍ରାମର ନାମ	ନାମ ସଂଜ୍ଞା	କୁଟୁମ୍ବ
୧.	ମୁଦୁଲି ପାଡ଼ା	ମୁଦୁଲିପଡ଼ା	ମୁଦୁଲି	ସାରା ହେଁ
୨.	କିର୍ସାନୀ ପାଡ଼ା	କିର୍ସାନୀପଡ଼ା	କିର୍ସାନି	ଘୁସୁ
୩.	ବଡ଼ବେଲ	–	ବଡ଼ନାୟକ	ଉଲଙ୍ଗେ (ବଡ଼ନେ)
୪.	ଡୁମରିପାଡ଼ା	–	ଦୋରା	ଘୁସୁଙ୍ଗ (ଗିସାନେ)
୫.	ପିଣ୍ଡାଡାଙ୍ଗର	ପିନାଜଂଗର	ମୁଦୁଲି	ସାରାଗେ
୬.	ଗୋପୁରପାଡ଼ା	ଗୋଖୁରୁପଡ଼ା	କିର୍ସାନି	ଅମଣ୍ଡିଲେ
୭.	ବଡ଼ପାଡ଼ା	ବଡ଼ପଡ଼ା	ବଡ଼ନାଇକ୍	ଗୁଣ୍ଡନେ
୮.	ଚାଲାନ ପାଡ଼ା	ଚାଲଣପଡ଼ା	ଚାଲାନ	(ଗୋ'ରେ)
୯.	କିଚପାଡ଼ା	କିଚାପଡ଼ା	କିର୍ସାନି	ମୁଃନୋ ଘୁସୁବେ
୧୦	ବଣ୍ଡାପାଡ଼ା	ବଣ୍ଡାପଡ଼ା	ଦୋରା	ଉମ୍ପୁଗିଲେ
୧୧.	ଗୋଇଗୁଡ଼ା	–	ଶିଷା	ଇସିମରେସ୍
୧୨	ଡୁଲାଗୁରୁମ	ଡୁଲାଗୁରୁମ୍	କିର୍ସାନି	ପଇଗୁଣ୍ଡ୍ରେନ୍

ଯେଉଁ ତିନୋଟି ଗ୍ରାମର ନାମ ଆଦିଭୂମିରେ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇନି ସେଠାରେ ଲେଖିକା ରାସଗୁଡ଼ା, ପଡ଼େଇଗୁଡ଼ା ଓ ବାଣ୍ଡିଗୁଡ଼ା ନାମ ତିନୋଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଲେଖିକା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗବେଷଣାଲବ୍ଧ ତଥ୍ୟ ଆହରଣ କରି ଏହି ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରିଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରିବ । ତେବେ ଆଲୋଚ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ସଂସ୍ଥାପନ ଏକାନ୍ତ ଜରୁରୀ ଲେଖିକା ତା'ର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି ସୂଚକ ମିଥ୍ ମଧ୍ୟରେ ଦାନ୍ତିପଡ଼ା ଗ୍ରାମର ତଥା ମାଣ୍ଧରା ଜନଜାତିର ସୃଷ୍ଟି କାହାଣୀଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପରିସରଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ । ଉପନ୍ୟାସର ଏକୋଇଶତମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଏହି ମିଥ୍‌ କାହାଣୀଟି ରହିଛି । ସୀତାଦେବୀଙ୍କ ଅଭିଶାପ ହେତୁ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ଘାସଟିଏ କଅଁଳିଲା ନାହିଁ । ଏହି ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ବଣ୍ଡାମାନେ ଖାଦ୍ୟ ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଆସି ଦାତିମ୍ ପଦର ଗାଁରେ ଭେଣ୍ଡାଟିଏ ସୁନାର ଈଷଥିବା ନଙ୍ଗଳରେ ରୁପାର ଜୁଆଁଳୀ ଯୋଚି ଗୋଟିଏ ପଟେ ବାଘ, ଗୋଟିଏ ପଟେ ବଳଦ ଯୋଚିଛି । ବରତ୍ ବା ଦଉଡ଼ି ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବୁ-ବୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସାପ । ତାର ଚାଷ ପ୍ରଣାଳୀ ଏତେ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଯେ ନଙ୍ଗଳ ସିଅର ଶିରାରେ ଶିରାରେ ଛାଁ ଛାଁ ଗଛ କଅଁଳି ଉଠୁଛି । ବଣ୍ଡାମାନେ ସେହି ଅଦ୍‌ଭୁତକର୍ମା କୃଷକଙ୍କୁ ମହାପ୍ରଭୁ ବିଚାର କରି, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ନିଜ ଭୂମିକୁ ପାଛୋଟି ଆଣିଲେ ଓ ନେହୁରା ହୋଇ କହିଲି ଯେ, "ତୁଇ ମହାପ୍ରୁ ମାଣଧରି ବିହନ ମାପି ଦେଲେ ବଣ୍ଡାର ନଣ୍ଡାଭୂଇଁରେ କୁଶ କଅଁଳିବ, ଚାଷ ଭଲ ହେବ ।"[୧୧] ସେହିଦିନଠାରୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ମାଣଧରା ରୂପେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ମାଘ ମାସ ପହିଲି ପାଳି ସୋମବାର ଦିନ ପାଟଖଣ୍ଡା ପୂଜା ବେଳେ ଏହି ମାଣଧରା ଜାତିର ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ମାଣରେ ବିହନ ମାପ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତଉଲି କରି ଦେଇଥାଏ । ମଙ୍ଗଳା ମାନ୍ଦ୍ରା ଏହି ମାଣ୍ଧରା ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି ଥିଲା । ମାଣଧରାମାନଙ୍କର ମାରଧର କମ୍ । ମିଜାଜ୍ ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା । ବାଘବିନ୍ଧୁକୁ ସଳପ ମଦ ମୁନ୍ଦେ ନିମନ୍ତେ ଜୋର କରିବାରୁ ବାଘବିନ୍ଧୁ ତାକୁ ତୀର ବିନ୍ଧି ମାରିଦେଲା । ମଙ୍ଗଳା ମାନ୍ଦ୍ରାର ଭାରିଯା ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ବାହୁନି ବାହୁନି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେହି କ୍ରନ୍ଦନର କରୁଣ ଅନୁରଣନ ମଧ୍ୟରେ ଲେଖିକା ଏହି ଉତ୍ପତ୍ତି ସୂଚକ ମିଥ୍‌ଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ।

ଉପରୋକ୍ତ ଚାରିଗୋଟି ମିଥ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଲୋଚ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅବଶିଷ୍ଟ ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ରଗତ ଧାର୍ମିକ ଆଚରଣ ଓ ଆଭରଣଗତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସହ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ଚାରିତ୍ରିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସହ ସଂଯୋଜିତ ମିଥ୍

- ବୁଣ୍ଡି ମହାଦେଈଙ୍କର ଐତିହାସିକ କାହାଣୀଟିକୁ ବଣ୍ଡାମାନେ ସନ୍ଦେହୀ ଓ ହିଂସ୍ର ହେବାର ପ୍ରକୃତି ସହ ସଂଯୋଜିତ କରାଯାଇଛି ।
- ମାତୃଜାତିକୁ ସର୍ବାଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଅର୍ପଣ କରିବାର କାରଣ

ଧାର୍ମିକ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଆଚରଣ ବିଧି ଓ ଆଭରଣଗତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସହ ସଂଯୋଜିତ ମିଥ

- ପାଟଖଣ୍ଡା ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାର କାରଣାଶ୍ରିତ ମିଥ୍
- ସଳପ ଗଛକୁ ଆପଣାର ମନେ କରିବାର କାରଣ
- ସାନ ବୟସର ପୁରୁଷ ବୟସ୍କାନାରୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାର ସାମାଜିକ ଆଚରଣ ବିଧି
- ବଣ୍ଡାମାନେ ଋଣ କରି ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବାର କାରଣ
- ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷମାନେ ଘୁସି ପିନ୍ଧିବାର କାରଣ
- ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ ଉଲଗ୍ନ ହେବାର କାରଣ

ପାଟଖଣ୍ଡା ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାର କାରଣାଶ୍ରିତ ମିଥ୍ :

ପାଟଖଣ୍ଡା ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପୂଜାବିଧାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖିକା ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଯେଉଁ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, ତାର କିଞ୍ଚିତ ରୂପ ଏଠାରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ମନେ ହୁଏ ।

ମୁଦୁଲିପଡ଼ାର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ବରଗଛଟିଏ ଅଛି । ଶହ ଶହ ବରଓହଳ ଥିବା ସେହି ବରଗଛର କୋରଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି ତିନିଫୁଟ ଲମ୍ୱର ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡା । ଯାହାର ନାମ ପାଟଖଣ୍ଡା । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଏହି ଆଦିଭୂମିର ରାଜା । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଦାମୁଲ ଦେଈ ମିଥ୍‌ଟିକୁ ଲେଖିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ମିଥ୍‌ଟି ମଧ୍ୟ ଏଲଓ୍ୱିନ୍‌ଙ୍କ ବିରଚିତ Bonda Highlander ଗ୍ରନ୍ଥର Man And The Immortal ଅଧ୍ୟାୟସ୍ଥିତ The Sword in the Banyan ର କାହାଣୀ ସହ ସାମ୍ୟ ରଖିଥାଏ ।

ନନ୍ଦପୁର ରାଜ୍ୟରେ ଦାମୁଲ ଦେଈ ତାଙ୍କ ଭାଇ ପାଟଖଣ୍ଡାଙ୍କ ସହ ରହୁଥିଲେ । ଦିନେ ମହାପ୍ରୁ ଶିକାର କରିବାକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଦାମୁଲ ଦେଈ ଅଗଣାରେ ବସି ସୁଆଁ କାଟୁଥାନ୍ତି । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁ । ଅତ୍ୟଧିକ ଗରମ ଲାଗିବାରୁ ସେ ପିନ୍ଧିଥିବା ବସ୍ତ୍ର ଓ ମାଳା ମାନ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇ କର୍ମରତ ଥାଆନ୍ତି । ମହାପ୍ରଭୁ ଫେରିଆସି ଅଳ୍ପ ଦୂରରୁ ଦେଖି ପାରିଲେ ଯେ ଭଉଣୀ ଉଲଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ବସିଛି । ଭଉଣୀକୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରିବା

ପାଇଁ ସେ ତୀରଟିଏ ବିନ୍ଧିଲେ, ଯେଉଁ ତୀରଟି ଭଉଣୀକୁ କେବଳ ଛୁଇଁଯିବ କିନ୍ତୁ ଫୁଟିବ ନାହିଁ। ତୀର ଛୁଆଁରେ ଉଲଗ୍ନା ଦାମୁଲଦେଇ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖି ଚମକି ପଡ଼ି ମାଟି ତଳେ ପଶିଗଲେ । ତେବେ ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥା ହେବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର କୁଟୁଣା ଓ ଝାଡୁଖଣ୍ଡକ ହାତରେ ଧରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିବସ୍ତ୍ରା ଥିଲେ । ସେ ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥା ହେବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଚୁଟି କେରାକ ମହାପ୍ରଭୁ ଧରି ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ସେ ଲଣ୍ଡିତ ମସ୍ତକା ଓ ଉଲଗ୍ନା ଶରୀରା ହୋଇ ବଣ୍ଡା ପର୍ବତରେ ସ୍ଥିତ ସୀତାକୁଣ୍ଡର ପାଣି ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି କରି ରହିଲେ। ଦାମୁଲ ଦେଇ ଯେଉଁ ଗାଁରେ ମାଟି ଉପରକୁ ଆସି ଝାଡୁ ଧରି ଭାଇଙ୍କୁ ପ୍ରହାର କରିବେ ବୋଲି ଠିଆ ହେଲେ ସେହି ଗାଁର ନାମ ଗୁମା । ସେହି ଗୁମା ଗାଁରେ ଯେଉଁ ଝରଣା ବହୁଛି, ତାରି ତୀରରେ ଗୋଟିଏ ପଥର ଉପରେ ଝାଡୁ ଓ କଟୁଣାର ଚିହ୍ନ ରହିଛି । ମହାପ୍ରଭୁ କ୍ରୋଧରେ ଭଉଣୀର ବାଳକେରାକ ଛାଟି ଦେବାରୁ ତାହା ପରିଘାସ ହୋଇ ପାହାଡ଼ସାରା ମାଡ଼ିଗଲା । ଭଉଣୀ ଦାମୁଲ ଦେଇ ଲଜ୍ଜାରେ ପଥର ପାଲଟିଗଲେ । ଭଉଣୀ ପଥର ପାଲଟି ଯିବା ପରେ ମହାପ୍ରୁ ମୁଦୁଲିପଡ଼ାସ୍ଥିତ ବରଗଛର କେରାଡ଼କୁ ଆପଣାର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ।

ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଚିତ୍ରଟିକୁ ଏଲ୍‌ୱିନ୍‌ଙ୍କ ପୁସ୍ତକରୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

ସଲପଗଛକୁ ଆପଣାର ମନେ କରିବାର କାରଣ :

ଉପନ୍ୟାସର ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ସହ ସଲପଗଛର ସଂପର୍କର ନିବିଡ଼ତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିକା କୁହନ୍ତି, × × × ସବୁ ବଣ୍ଡା ପିଲା (ପୁଅ) ଜନମ ହେଲେ ତାଙ୍କ ନାଁରେ ସଲପ ଚାରାଟିଏ ରୋପିବା ବଣ୍ଡାମୁଲକର ପ୍ରଥା । ସଲପ ଗଛ ୟଙ୍ଗ୍ (ମାଆ)ଠୁ ବଡ଼ - ୟଙ୍ଗଠୁ ଦରକାରୀ । ବଣ୍ଡା ପିଲା ୟଂଗ୍ ଛାତିରୁ କ୍ଷୀର ଖାଏ ଖୁବ ବେଶୀରେ ଚାରି ଛ'ମାସ - ସଲପ ରସ (ସାପୁଂ) ଖାଏ - ପିଏ... ଜୀବନ ଥିବା ତକ । କିଏ ବଡ଼ ? ମା କ୍ଷୀର ନା ସାପୁଂ ? ମା' ନ ଥାଇ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ବଣ୍ଡା ପିଲା ଅଛନ୍ତି - ସଲପ ଗଛ ନଥାଇ ବଣ୍ଡା ପାହଡ଼ରେ ଜଣେ ବଣ୍ଡା ପିଲା ନାହିଁ।

× × ×

ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ର ଦୁର୍ଗମ, ଦୁର୍ଦ୍ଧାନ୍ତ, ଦୁଃସହ ଜୀବନ ଯାତ୍ରାପଥରେ ସାପୁଂ ନିଶାଟା ଘା' ଉପରେ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ଶୀତଳ ପଲସ୍ତି (ମଲମ)"[୧୨]

ସଲପରସର ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ନେଇ ବଣ୍ଡା ଜନଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ମିଥିକାଲ କାହାଣୀଟି ରହିଛି ଏଲୱିନ ତତ୍ ସଂପର୍କରେ Bonda Highlander ପୁସ୍ତକର ଉପକ୍ରମରେ ତଥା Tribals Myths of Odisha ଗ୍ରନ୍ଥର ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । 'ଆଦିଭୂମି' ଉପନ୍ୟାସରେ ଲେଖିକା ସଲପ ରସ ସହ ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ଫୁଲନାଡ଼ି ସଂପର୍କ ବିଷୟରେ ସୂଚିତ କରି ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସେହି ସୁନ୍ଦର କାହାଣୀଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଧରିତ୍ରୀ ମାଆ କୋଳରେ ଜନ୍ମିଥିବା ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରଥମ ନାରୀ ସ୍ୱାମୀ - ସ୍ତ୍ରୀ ହେବା ପରେ ଗର୍ଭବତୀ ସ୍ତ୍ରୀଟି ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଲା । ସ୍ତ୍ରୀଟି ପ୍ରସବ କରୁଥିବା ସମୟରେ କାହୁଁ ଆସି ହରିଣଟିଏ ଦେଖାଦେଲା । ପୁରୁଷଟି ହରିଣ ମାଂସ ପ୍ରଲୋଭନରେ ଧନୁ ଧରି ତାକୁ ଅନୁସରଣ କଲା । ସ୍ତ୍ରୀଟି ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ସ୍ୱାମୀର ବାଟ ଚାହିଁ ବସି ରହିଲା । ଶେଷରେ ପିଲା ଦୁହିଁଙ୍କି ସଲପ ଗଛର ଛାଇରେ ଶୁଆଇ ଦେଇ ସ୍ୱାମୀର ସନ୍ଧାନରେ ବାହାରିଲା । କିଛି ଦୂର ଯିବା ପରେ ଦେଖିଲା ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ହରିଣକୁ ମାରିବା ପରେ ମାଂସ ଭୋଜନ କରୁଛି । ଭୋକିଲା ପୋଖତୀ ନାରୀଟି ସ୍ୱାମୀ ପାଖରେ ବସି ହରିଣ ମାଂସ ଖାଉ ଖାଉ ଆପଣାର ନବଜାତ ଶିଶୁ ଦୁହିଁଙ୍କ କଥା ପାସୋରି ଦେଲା । କଅଁଳା ଶିଶୁ ଦୁଇଟି ଭୋକରେ ରହା ଧରି କାନ୍ଦିଲେ । ସେତେବେଳ ସଲପ ଗଛରୁ ରସ ଝରୁ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ସଲପ ଗଛର ଚେର ମାଟି ତଳେ ତଳେ ସମୁଦ୍ର ଯାଏ ଲମ୍ବିଗଲା ଓ ସମୁଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରି ବରଦାନ ସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କ ଚେର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅସରନ୍ତି ପାଣି ଆଣିଲା। ଯେଉଁ ପାଣି ସଲପରସରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ଦେଇ ଦୁଇ ଭୋକିଲା ଶିଶୁଙ୍କ ମୁଖରେ ଥପ୍ ଥପ୍ ହୋଇ ଝରିପଡ଼ିଲା । ଏହି ମିଥ୍‌ଟିକୁ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ବଣ୍ଡା ଜନଜାତି ସଲପ ବୃକ୍ଷକୁ ଆପଣାର ମନେ କରିଥାଏ।

ସାନ ବୟସର ପୁରୁଷ ବୟସ୍କା ନାରୀକୁ ବିବାହ କରିବାର ସାମାଜିକ ଆଚରଣ ବିଧି :

ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିରେ ବିବାହ ବୟସଗତ ତାରତମ୍ୟକୁ ନେଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ପରମ୍ପରା ପରିଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ବଣ୍ଡା ବାଳକଟିଏ ତେର-ଚଉଦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପଦାର୍ପଣ କଲେ ସେ ଡୋକ୍‌ରା ଅର୍ଥାତ

ବୁଢ଼ା ହୋଇଯାଏ । ତାକୁ କନିଆ ମିଳନ୍ତି ନାହିଁ। ଗବେଷକ ଡଃ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସଙ୍କ ମତାନୁଯାୟୀ, "ସାଧାରଣତଃ ଆଠ ବର୍ଷର ବଣ୍ଡା ପୁଅଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୧୦/୧୨ ବର୍ଷ ଅଧିକ ବୟସ୍କା କନ୍ୟାକୁ ନିର୍ବାଚିତ କରାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ଏତେ ଛୋଟପୁଅକୁ ବାହା ହୋଇ ବଣ୍ଡା ଯୁବତୀ ପାଏ କ'ଣ ? ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ଶାରୀରିକ ସୁଖ ତ ପାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ନାହିଁ । ବରଂ ସେ ଛୋଟପୁଅଟିକୁ ମଣିଷ କରି ଗଢ଼ିବାର ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ ବରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ତଥାପି ଏହିପରି ପ୍ରଥା କେଉଁ ଅନାଦି କାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଚି ଏବଂ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଏହି ପ୍ରଥାକୁ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯାଉଛି । ସେଥିପାଇଁ ବଣ୍ଡା ସମାଜରେ ନାରୀର ଏତେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ, ଏତେ ଗୁରୁତ୍ୱ।"[୧୩] ଏଲ୍‌ୱିନ ଏପରି ବିବାହ ପଶ୍ଚାତରେ ଥିବା କାରଣ ସଂପର୍କରେ ସବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ୧୫୦ ଜଣ ବିବାହିତା ରମଣୀଙ୍କୁ ପଚାରି ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ୩୬ ଜଣ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ବୟସର ଯୁବକଙ୍କୁ ବାହା ହୋଇଥିବା ବେଳେ, ପନ୍ଦର ଜଣ ସମବୟସ୍କଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି । ଅବଶିଷ୍ଟ ୯୯ ଜଣ ସେମାନଙ୍କ ବୟସଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସାନ କିଶୋରମାନଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି । କେତେକ ସମାଜତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ଏହି ବିବାହ ପଶ୍ଚାତରେ ଆର୍ଥନୀତିକ କାରଣ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇଥାଏ ବୋଲି ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଥାଆନ୍ତି। କାରଣ ପ୍ରାପ୍ତ ଯୌବନା ନାରୀଟି ପରିବାରର ମେରୁଦଣ୍ଡ ରୂପେ ଦଣ୍ଡାୟମାନା ରହି ସମଗ୍ର ସଂସାରର ପରିଚାଳନା ଭାର ନିର୍ବାହ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ନୃବିଜ୍ଞାନୀ ଏଲ୍‌ୱିନ ଶରୀରତତ୍ତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ପ୍ରଥାଟିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ଯାଇ କୁହନ୍ତି "There seems to be a real dread of the act of defloration; the Bondos are among the few tribesmen that recognise the existance of hymen; if a gril cries out with pain, she will be ashamed; it is better therefore to begin with the timid and gentle penetrations of boys.[୧୪] ତେବେ ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ଉପନ୍ୟାସ ପୃଷ୍ଠାରେ ଏତାଦୃଶ କୌଣସି ଶାରୀରିକ କିମ୍ବା ଆର୍ଥନୀତିକ କାରଣରାଜିର ଉପସ୍ଥାପନ ନ କରି ଏଲ୍‌ୱିନ୍ ଆଲୋଚ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ ଲଘୁକଥାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ କଥାଟି କେବେଳ ବଣ୍ଡା ଜନଜାତି ନୁହେଁ ମଧ୍ୟ ଭାରତର ଏକାଧିକ ଜନଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂଜୀବିତ ରହିଛି । ସେହି କାହାଣୀ ଅନୁଯାୟୀ ଏକଦା ବାପଘରୁ ନବବଧୂକୁ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଶ୍ୱଶୁର ଯାଇଥା'ନ୍ତି । ଶ୍ୱଶୁର ଓ ବୋହୂ ଦୁହେଁ ଚାଲି ଚାଲି ଜଙ୍ଗଲ ପଥ ଅତିକ୍ରମି ଆସୁ ଆସୁ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ବେଦୀ ଦେଖିଲେ । ତାହା ଦେଖି ଶ୍ୱଶୁର କହିଲେ ଯେ, ତୁ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଢେର୍ ପିଲାଛୁଆ ମାଗ୍ । ମୁଁ ଯାଉଛି ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଆଣିବି । ଆଜି ରାତିକ ନିଆ ଜାଳି ଏଇଠି ରହି, ସକାଳ ହେଲେ ବାଟ ଚାଲିବା । ତୁ ଝରଣାରେ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବର ମାଗେ । ବୋହୂଟି ସରଳ ମନରେ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ କଥା ମାନି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବରଭିକ୍ଷା କଲା । ଶ୍ୱଶୁର ମନ ଭିତରେ କିନ୍ତୁ ବୋହୂକୁ ଭୋଗ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ତେଣୁ ସେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପଛ ପଟେ ଲୁଚି ରହି ସ୍ୱର ବଦଳାଇ କହିଲା, "ତୁ ତୋ ଶ୍ୱଶୁରକୁ ଦେହ ସଅଁପି ଦେ । ତୋର ଢେର୍ ପିଲାଛୁଆ ହେବେ।"

ଏହି ଘଟଣା ପରେ ଜଙ୍ଗଲ ମଝିରେ ଘାସଫୁଲର ରୁଗ୍‌ରୁଗ୍ ବାସ୍ନା ଓ ପରିଘାସର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବଦ ମଧ୍ୟରେ ବୋହୂଟି ଶ୍ୱଶୁର ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ସଅଁପି ଦେଲା । ତା' ପରଦିନ ଶ୍ୱଶୁର ବୋହୂ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ରାତିରେ ବୋହୂଟି ପୁଅକୁ କହିଲା ଯେ କାଲି ରାତିରେ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ଦେହ ସଅଁପି ଦେବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଘାସର ଶବ୍‌ଦ ମନକୁ ମତୁଆଲା କରୁଥିଲା, ସେ ଶବଦ ତୋ ଶରଧାରେ ନାହିଁ । ସେହିଦିନଠାରୁ ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷ ଅଣ୍ଟାରେ ଘାଘୁଡ଼ି ବାନ୍ଧେ କାରଣ ଦେହ ସୁଖ କାଳରେ ତାର ପତ୍ନୀ ପିରି ଘାସର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଚାହେଁ। ପୁନଶ୍ଚ ସେହିଦିନଠାରୁ ସେମାନେ ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ ପୁରୁଷ ନାବାଳକ ଥିବା ସମୟରେ ସତ୍ ଥାଏ । ଯୁବାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଅସତ୍ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ଆଠରୁ ଦଶବର୍ଷ ବୟସର ପୁରୁଷକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌବନା ବଣ୍ଡାରମଣୀ ବିବାହ କରିଥାଏ।

ବଣ୍ଡାମାନେ ଋଣ ଶୁଝି ନ ପାରିବାର କାରଣ :

ସାହୁକାର ନିକଟରୁ ଋଣ ନେଇ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବା, ପିଢ଼ି ପରେ ପିଢ଼ି ଗୋତି ଶ୍ରମିକ ରୂପେ କାମ କରି ଋଣ ଶୁଝିବାର ଘୃଣିତ ଶୋଷଣବିଧିକୁ ନେଇ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଆଦିବାସୀୟ ଉପନ୍ୟାସ ରଚିତ । ଏଲ୍‌ୱିନଙ୍କ ରଚିତ Bonda Highlander ଗ୍ରନ୍ଥର ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ Man and the Immortals ରେ ଏହି କାହାଣୀଟି ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଏଲ୍‌ୱିନ କେବଳ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣର କାରଣ ସଂପର୍କରେ ସୂଚିତ କରି କାହାଣୀଟି କହିଥିବା ବେଳେ ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ଋଣ ଶୁଝି ନ ପାରିବାର କାରଣ ସହ ଏହି ମିଥ୍‌ଟିକୁ ଯୋଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏଲ୍‌ୱିନଙ୍କର ମତୋଦ୍ଧାର ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ମନେ ହୁଏ। "But all these stories are obvious borrwoings and it is evident that they have been adopted unaltered; there has been no attempt to relate them with the main conceptions of Bondo Mythology.

The Moon, the Scorpion and the Bear were cooking, each of his own hearth, under a tree. When the food was ready, they picked leaves for cups, but the moon had no bamboo pins for hers and had to borrow some from the bear. Next time, again she

had no pins and now she took some from the scorption, By and by the Bear demanded its pins back, but the Moon had not any and bear seized her and she turned black. Then the Scorpion seized her and she turned red." ପ୍ରତିଭା ରାୟ ମହୋଦୟା ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ସହ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ଆର୍ଥନୀତିକ ସ୍ଥିତିକୁ ଏକତ୍ର କରି ବଣ୍ଡା ଥରେ ଜମି, ସଳପ ଗଛ, ଆମ୍ବ ବୁରେଇ ବନ୍ଧା ଦେଲେ ଆଉ ମୁକୁଳେଇ ପାରେନା । ସେହିପରି ପିଲାଟୋକୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଡିରେ ଦେଇ ଦେଲେ ଆଉ ମୁକୁଳେଇ ପାରେନା କହିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଟି ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌କୁ ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସନୀୟ ପ୍ରତିସ୍ଥାପନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ଅସାଧାରଣ କଳା ନୈପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷମାନେ ଘୁସି ପିନ୍ଧିବାର କାରଣ :

ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛେଦ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଏଲଓ୍ୱିନ କୁହନ୍ତି, Men and boys wear the simplest possible loin-cloth, a mere scrap of which is often attached to the waist cord in front, passed between the legs and hung over the cord at the back. The flap may hand down or be tucked into the cord at one side."[୧୬] ବାସ୍ତବରେ ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷ ଏପରିକି ଛୋଟ ପିଲାଟିଏ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଲଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ନ ଥାଏ । ଏପରି ଘୁସି ପିନ୍ଧିବା ପଶ୍ଚାତ୍‌ରେ ଯେଉଁ କାହାଣୀଟି ଏଲଓ୍ୱିନ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ ଔପନ୍ୟାସିକା ତାହାର ବିନିଯୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଆହରଣ ଓ ସମୀକରଣଗତ ଏହି କୌଶଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ । ଉପନ୍ୟାସର ନାୟକ ସୋମା ମୁଦୁଲିକୁ ଯେତେବେଳ ଅଣ୍ଟାରେ ଅଣ୍ଟାସୂତା ଭିଡ଼ି, ତା'ପରେ ତା' ମା' ଘୁସି ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲା ସେତେବେଳେ ତାକୁ ବଡ଼ ଅଖଞ୍ଜ ଲାଗିଲା । ସେ ଘୁସିକୁ ଟାଣି ଟାଣି ବାହାର କରିଦେଲା । ସୋମାର ମାଆ ତିନିବର୍ଷର ଶିଶୁକୁ କୋଳରେ ପୂରାଇ କାହାଣୀ କହିଲା " ବହୁଦିନ ଆଗର କଥାନୀ । ଦୁଇଟି ସାନ ପିଲା (ପୁଅ) ଥିଲେ । ଜଣଙ୍କର ନାଆ ବଟି ମୁଦୁଲି, ଆରଟିର ନାଁ ବଟି ସିସା । ବଡ଼ ସାଙ୍ଗ । ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଖେଳନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସାନ ସାନ ବୁଟିକ୍‌ମ୍ବ (ପୁରୁଷାଙ୍ଗ) ଦୁଇଟି ଅରନ୍ଧା ସିଳି (ମାଂସ) ପରି ଲାଲ ଗୁଲୁଗୁଲୁ । ୟଂଗ୍ ଘୁସି ପିନ୍ଧେଇ ଦେଲେ ଖୋଲି ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଲଙ୍ଗଳା ପିଲାଦିଟା ବଣେ ବଣେ ଡେଉଁଥାନ୍ତି ।

ଦିନେ ଚିଲଟିଏ ଉପରୁ ଝାମ୍ପ ମାରିଲା । ମାଉଁସ ଭାବି ବଟି ମୁଦୁଲି, ବଟି ସିସା ବୋଲି ପିଲାଦିହିଁଙ୍କ 'ବୁଟିକମ୍ବ' ଦୁଇଟିକୁ ଥଣ୍ଟରେ ଧରି ଉଡ଼ିଗଲା ଆକାଶକୁ । ପିଲା ଦୁଇଟି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ୟଂଗ୍ ପାଖକୁ ଧାଇଁଲେ । ସାନ ସାନ ଗୋଡ଼ ସନ୍ଧିରେ ବୁଟିକ୍‌ମ୍ବ ନାହିଁ ।"[୧୭]

ମିଶ୍ର : 'ଆଦିଭୂମି' ଉପନ୍ୟାସରେ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ର ବିଶ୍ୱସନ

ଅତଏବ ଏହି ଆଦିକଥାଟିକୁ ମାନି ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷମାନେ ତିନିବର୍ଷ ବୟସରୁ ଘୁସି ପିନ୍ଧିଥାଆନ୍ତି ।

ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ ଉଲଗ୍ନା ଓ ମୁଣ୍ଡିତ କେଶା ରହିବାର କାରଣ :

ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ ଉଲଗ୍ନା ଓ ମୁଣ୍ଡିତ କେଶା ରହିବାର କାରଣ ସଂପର୍କରେ ସୀତା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅଭିଶାପ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନେଇ 'ଆଦିଭୂମି' ଉପନ୍ୟାସରେ ଲେଖିକା ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ଟି ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି, ତାହା 'ବଣ୍ଡା ଇତିହାସ' 'ବଣ୍ଡା', ବଣ୍ଡା ଓ ପରଜା ଜନଜାତିର ଜୀବନଧାରା', 'କୋରାପୁଟର ଆଦିବାସୀ ଲୋକ ସଂସ୍କୃତି' ଆଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରିଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ । ତ୍ରେତୟା ଯୁଗରେ ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନବାସରେ ଆସି ରହୁଥିବା ସମୟରେ ମୁଦୁଲି ପାହାଡ଼ରେ କେତୋଟି ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ମତାନୁସାରେ ମୁଦୁଲିପାହାଡ଼ର ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଝରଣାଟି ବୋହି ଯାଉଛି ତାର ନାମ 'କପରସୁଆଁ' । ସେହି ଝରଣାରେ ଛୋଟ ଗଡ଼ିଆଟିଏ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ସେହି ଗଡ଼ିଆକୁ କପରସୁଆଁ କୁହାଯାଏ । ସେହ ସୁଆଁର ଜଳକୁ ସୀତା ଠାକୁରାଣୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେହି କପରସୁଆଁର ଅନ୍ୟ ନାମ ହେଉଛି ସୀତାକୁଣ୍ଡ । ଏକଦା ସୀତା ଦେବୀ ସେହି କୁଣ୍ଡରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ହସିଦେଇଥିଲେ । ମାତା ସୀତା କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତା ହୋଇ ଅଭିଶାପ ଦେଇ କହିଲେ, "ମାଇପି ହେଇ ମାଇପି ଦିହ ଦେଖି ହସିଲ । ତମକୁ ଜଗତ ହସିବ । କଳିକାଳେ ତମେ ଉଲଙ୍ଗ ରହିବ। ମୁଣ୍ଡରେ ବି ବାଲ୍ ରଖିବନି। ମୁଣ୍ଡରି (ଲାଣ୍ଡି ହୋଇ) ବୁଲିବ, ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଇଠି ବିବାବ୍ ଖୋଲା । ଯଦି ବାଳ ଗଜୁରେଇବ, ଯଦି ଦିହ ଢାଙ୍କିବ, ତେବେ ବଣ୍ଡା ପର୍ବତମାଳାରେ ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେ ମୁଣ୍ଡ କୁଶ କଅଁଳିବନି । ବଣ୍ଡା ଜାତିର ବଂଶୋ ବୁଡ଼ିଯିବ ।"[୧୮] ଏହି ଅଭିଶାପ ବାଣୀରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ସେହି ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଦୟାମୟୀ ଦେବୀ ଆପଣାର ଲୁଗାଧଡ଼ିରୁ ସୂତାଟିଏ ବାହାର କରି ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପ୍ରଦାନ କରି କହିଲେ ଯେ କଳିଯୁଗରେ ସେମାନେ ନାହିଠାରୁ ତଳକୁ, ଜଂଘଠୁ ଉପରକୁ ଏତିକି ଓସାରରେ ଖଦିରେ ଲାଜ ଘୋଡ଼େଇବେ । ଏହି ଆଦିବାସୀୟ ପୌରାଣିକ ଲୋକକଥାଟିକୁ ମାନି ବଣ୍ଡା ରମଣୀମାନେ ହାତବୁଣା ଅଣଓସାରିଆ ରିଙ୍ଗା ପରିଧାନ କରିଥାନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡରି ହୁଅନ୍ତି କିନ୍ତୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗି ମାଳିରେ ନିଜ ଶରୀର ତଥଶ ମସ୍ତକକୁ ଆବୃତ୍ତ କରି ରଖନ୍ତି ।

ସୀତା ଠାକୁରାଣୀ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ପାଦ ଦେବା ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ଇତିହାସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅବାନ୍ତର ନୁହେଁ । କାରଣ ଐତିହାସିକ ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ

ରାଜଗୁରୁଙ୍କର ମତାନୁସାରେ "ସେହି ଅଞ୍ଚଳଟି ପ୍ରାଚୀନ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟର ଏକ ଅଂଶ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଗୋଦାବରୀ ଓ ସେଥିର ଶାଖାନଦୀଗୁଡ଼ିକ ତଟବର୍ତ୍ତୀ ମହାରଣ୍ୟ (ମହାକାନ୍ତାର) ନାମରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲା ।"[୧୯] ଏହି ମିଥ୍‌ଟିକୁ ଲେଖିକା ଉପନ୍ୟାସର ଅୟନ ମଧ୍ୟରେ ଅତିକ୍ରମଣ କରିବା ସମୟରେ ବଣ୍ଡା ରମଣୀଟିଏ ଭୋଗ କରିଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣନା ପୃଷ୍ଠା ପରେ ପୃଷ୍ଠା କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ରେବତୀ ପାଠ ପଢ଼ିବାରୁ ପାରିବାରିକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାପାତ ସମ ବଣ୍ଡା ରମଣୀଟିଏ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରିବା ହେତୁ ଅଶେଷ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିବା ସମ କେତୋଟି ଘଟଣା ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଭା ରାୟଙ୍କ ପରି ଜଣେ ମୁକ୍ତିକାମୀ ଲେଖିକା ଏହି ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ଟିକୁ ନ ଭାଙ୍ଗି, କାହିଁକି ପୁରୁଣାବିଶ୍ୱାସ ନିକଟରେ ଅବନତ ହେଲେ ତାହାର କାରଣ ଆଲୋଚ୍ୟ ନିବନ୍ଧରେ ଅନ୍ତିମ ଭାଗରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

'ଆଦିଭୂମି'ର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଅର୍ଥାତ ପଶ୍ଚିମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସ୍ଥାନିତ ସମସ୍ତ ମିଥ୍ର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ଏଠାରେ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ସାରଣୀରେ ଉପନ୍ୟାସର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ଅର୍ଥାତ 'ପୂର୍ବ' ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସ୍ଥାନିତ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍ର ସୂଚନା ଗ୍ରହଣ କରିବା ।

ସାରଣୀ - ୨

କ୍ର.ସଂ.	ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ପ୍ରଚଳିତ ମିଥ୍	ଚାରିତ୍ରିକ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସହ ମିଥ୍ର ସଂପର୍କ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅଧ୍ୟାୟ / ପୃଷ୍ଠ ସଂଖ୍ୟା
୧.	ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିଟା ତିନି ଫାଙ୍କ ହେବାର କାରଣ	ବଣ୍ଡା ଗଦ୍‌ବା ଓ ଡିଦାୟୀ ଜନଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଥା	୩୨ ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ପୃ. ୨୧୭/୨୧୮

ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମଧ୍ୟ ଏତାଦୃଶ ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମିଥ୍ ସମ୍ପର୍କରେ ରହିଛି । ଆଲୋଚ୍ୟ ଭାଗରେ ଏକମାତ୍ର ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍ ରହିଛି । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଡିଡାୟୀ ଜନଜାତି ଲୋକମାନେ ମାନି ଥାଆନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ପୃଥିବୀ ଜଳମଗ୍ନ ଥିବା ସମୟରେ ଆକାଶରୁ ପୁଅଟିଏ ଝିଅଟିଏ ଖସିପଡ଼ିଲେ । ମହାପ୍ରୁ ସେହି ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପୃଥ୍ୱୀ, ବଣ, ପାହାଡ଼, ସବୁ ସୃଜି ଦେଲେ । ଦିନେ ସେମାନେ ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଦୁଇଟି ବିପରୀତ ଦିଗାଭିମୁଖୀ ହୋଇ ହଜିଗଲେ । ବହୁ ବର୍ଷ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଭେଟ ହେଲା । ସେମାନେ ଭାଇଭଉଣୀ ବୋଲି ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ପରସ୍ପରକୁ ଶରଧା କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମିଳନରୁ ଢେର ପିଲାଛୁଆ ଜନ୍ମ ନେଲେ । ବଡ଼ ଭାଇର ନାମ ବଣ୍ଡା, ତା ତାଳ ଭାଇ ଗଦ୍‌ବା ଓ ତା ତଳକୁ ଡିଡାୟୀ । କେଉଁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ପୂର୍ବଘାଟ ପାହାଡ଼ର ତଳ-ଉପର - ମଝିରେ ଥାକ ଥାକ ଗାଁରେ ଏମାନେ ଜୀବନ କାଟୁଛନ୍ତି । ତେବେ ବଣ୍ଡା ଓ ଡିଡାୟୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅହି ନକୁଳ ସଂପର୍କ । ବାରଜଙ୍ଗର୍ ଦେଶରେ ଆଣ୍ଡ୍ରାହାଲ ଓ ବଡ଼ବେଲ ଆଦି ଗାଁ ଯୋଗୁଁ ଅରାଜକତା ଦେଖା ଦେଇଥାଏ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ସାରଣୀରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ସ୍ଥାନିତ ଦୁଇଗୋଟି ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ ସଂପର୍କରେ ସାମାନ୍ୟତମ ଧାରଣା ଗ୍ରହଣ କରିବା ।

ସାରଣୀ - ୩

କ୍ର.ସଂ.	ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ପ୍ରଚଳିତ ମିଥ୍	ଚାରିତ୍ରିକ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସହ ମିଥ୍ର ସଂପର୍କ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅଧ୍ୟାୟ / ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା
୧.	ସେଟି ସିସାର କାହାଣୀ ।	ବଣ୍ଡାମାନେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଭୟ କରିବାର କାରଣ	୫୩ ତମ/ପୃ. ୩୩୪ ରୁ ୩୩୬
୨.	ବୁବୁ (ସାପ)ର ସୃଷ୍ଟି କଥା	ସାପ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ	୬୦ ତମ/ ପୃ. ୩୮୧ ଓ ୩୮୨

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀରଯେଉଁ କାହାଣୀଟି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସୂଚନା ରହିଛି ତା'ର ମୂଳ ଉତ୍ସ ମଧ୍ୟ ଏଲ୍‌ୱିନ୍‌ଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲିପିବଦ୍ଧ । କିନ୍ତୁ ଏଲ୍‌ୱିନ୍ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍ର ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଯାଇ କୁହନ୍ତି, "Those were the days of peace and happiness for mankind, before religion was invented, before priesta and shamans came in, before ghosts and demons and demigods were made to humble and discipline mankind. The origin of the demigods is explained by the Bondas in two very significant legends which I must quote in full."[୨୦] ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ପରେ

ଏଲ୍‌ୱିନ୍ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଆଧାରିତ କାହାଣୀ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତିଭା ରାୟ ମହୋଦୟା ପ୍ରଥମ କାହାଣୀଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । କାହାଣୀଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମୀକରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱୀୟ ପ୍ରତିଭା ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରି ବଣ୍ଡାମାନେ ଦୈବ ଭୀତି କାରଣରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଦ୍ୟପ, ଭୟାର୍ତ୍ତ, ଆଳସ୍ୟ ପରାୟଣ ଓ ବଦଖର୍ଚ୍ଚୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ସୁଲେଖିକା ବଣ୍ଡାମୁଲକରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ବିକାଶମୂଳକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହି କାହାଣୀଟିର ସଂଯୋଜନା କରିଛନ୍ତି । ବଣ୍ଡାମାନେ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆନୀତ ବିଭିନ୍ନ କୃଷିଯୋଜନାନ୍ତର୍ଗତ ସାର, ବିହନ ପ୍ରଭୃତି ନେଇ ନିଜ ନିଜ ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୟ କରୁଥିଲେ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ଭାବନା ଥିଲା ଯେ ଏପରି କର୍ମ ଦ୍ୱାର ବୁର୍‌ସୁଙ୍ଗ ଦେବତା ଅର୍ଥାତ ଧରତନୀ ମାଆ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତା ହେବେ । ଏହିପରି ଆଦିମବିଶ୍ୱାସକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିଥିବା ମୂଳ କାହାଣୀଟିର ଉଲ୍ଲେଖନ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇଥିବାରୁ ଲେଖିକା ଏତାଦୃଶ କାହାଣୀର ସୁବିନିଯୋଗ କରିଛନ୍ତି ।

ମୃତ୍ୟୁକୁ ନେଇ ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ଭାବନା ସଂପର୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିକା Bonda Highlander ଗ୍ରନ୍ଥର ସପ୍ତମ ପରିଚ୍ଛେଦ Festivity in Black ଅନ୍ତର୍ଗତ ମିଥିକାଲ୍ କାହାଣୀଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ପୂର୍ବରୁ ମଣିଷ ଅମର ଥିଲା । ତେଣୁ ମହାପ୍ରଭୁ ବିଚାର କଲେ ଯେ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଜନସଂଖ୍ୟା ହାରରେ ଅଙ୍କୁଶ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ହେଲେ ମରଣ ଦେବତାଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗୋଇଗିକୋ ଦେବତା ଅର୍ଥାତ ମରଣ ଦେବତା ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଦୂତ ଓ ପରେ ବ୍ୟାଘ୍ରକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ବଣ୍ଡାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ତୀର ବିଦ୍ଧକରିଦେଲେ । ମରଣଦେବତାଙ୍କ ପରାଜୟ ଦେଖି ମହାପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କର ଲମ୍ବ କେଶଟିଏ ଟାଣି ଆଣି, ତାକୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେବା ପାଇଁ ମାଆକୁ କହିଲେ । ମାଆ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେବାରୁ ସେହି କେଶଟି ବିରାଟ ସର୍ପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ବଣ୍ଡା ମୁଲକର ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ଆଘାତ ଦେଲା । ଶିଶୁଟିର ମୃତ୍ୟୁରେ ବଣ୍ଡା ଜନନୀ ସେହି ସର୍ପଟିକୁ ପିଟି ପିଟି ମାରିଦେଲା ଓ କହିଲା "ତୁ ମୋ ପିଲାକୁ ଖାଇଲୁ । ମୁଁ ତୋତେ ଖାଇବି । ସେହିଦିନଠାରୁ ବଣ୍ଡା ମଣିଷମାନେ ମରଣକୁଭୟ କରିବା ସହ ସର୍ପକୁ ପ୍ରଧାନ ଖାଦ୍ୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।"

ଏହି କାହାଣୀଟି ଏଲ୍‌ୱିନ୍ ଆଣ୍ଡ୍ରାହାଲ ଗାଁରୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ବିଦୁଷୀ ଲେଖିକା ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍ ସହ ଖାଦ୍ୟ ପରମ୍ପରାରକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ସହ, ବଣ୍ଡା ମୁଲକରେ ଶିଶୁ ମୃତ୍ୟୁ ହାର ଅଧିକ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଲଳିତ ଉପମା ରଚି କହିଛନ୍ତି, "ପିଲାମଡ଼କ ସତକୁ ସତ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ବେଶି । ଫସଲ ମଡ଼କଠୁ ଅଧିକ । ମଣିଷ ଛୁଆ ଏଠି ଉଲିସା (ଆମ୍ବଡଉଳ) ଭଳି । ଝଡ଼ିବେ ବେଶି, ଜୀଇବେ କମ୍ । ଛୁଆଟାଏ ଜୀଇ ବଂଚି ରୋମୋ ହୋଇ, ଡୋକ୍ରା ହୋଇ ମରିବା ଭାଗ୍ୟର କଥା ।"[୨୧]

ଅତଏବ ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭାଙ୍କର ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ ସେ ପ୍ରତିଟି ସଂଗୃହୀତ ମିଥିକାଲ୍ କାହାଣୀକୁ ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ରୀତିନୀତି, ବିଶ୍ୱାସ, ପ୍ରଥା ଏପରିକି ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସ୍ଥିତି ସହ ଅପୂର୍ବ ସଂଯୋଜନା କରି ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ବିଶ୍ୱସନ ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହୋଇଛନ୍ତି । ଉପନ୍ୟାସର ଅନ୍ତିମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅର୍ଥାତ୍ 'ଉତ୍ତର' ଭାଗରେ ସ୍ଥାନିତ ମିଥଗୁଡ଼ିକର ସୂଚନା ସାରଣୀ-୪ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

ସାରଣୀ - ୪

କ୍ର.ନଂ			ଅଧ୍ୟାୟ / ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା
୧.	ବଣ୍ଡା ରମଣରମଣୀମାନେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାର କାରଣ -	ଗୁରାଙ୍ଗପୋଇ ଦେବତାଙ୍କର ବରଦାନ	୭୫ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ପୃ.୪୭୯
୨.	ଚାଷ କରି ଧାନ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର କାରଣ	ଧାନଗଛ ସହ ପରିଚୟ ସ୍ଥାପନର କାହାଣୀ ।	୯୯ତମ ଅଧ୍ୟାୟ
୩.	ମୂଷାମାନେ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ହେଲେ କିପରି	ମୂଷାର କଥାରେ ବଣ୍ଡା ଦମ୍ପତି ପୁତ୍ର ହତ୍ୟା କରିବାର କାହାଣୀ	୯୯ତମ ଅଧ୍ୟାୟ
୪.	ଧୁଙ୍ଗିଆ ଟାଣି ନିଶାସକ୍ତ ହେବାର କାରଣ	ଧୁଙ୍ଗିଆ ଗଛର ଉତ୍ପତ୍ତି	୯୯ତମ ଅଧ୍ୟାୟ
୫.	ମୃତ୍ୟୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବିଶ୍ୱାସ	ଧରମ୍ ପାଣି ଓ ପାପା ପାଣି କାହାଣୀ	୧୦୭ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀରେ ସ୍ଥାନିତ ପାଞ୍ଚଗୋଟି କାହାଣୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଆମେ ବୁଝି ପାରିବା ଯେ ତିନୋଟି କାହାଣୀ ବଣ୍ଡା ଜନଜାତିର ଖାଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ ସହ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ବେଳେ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଚାର ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ ପାରତ୍ରିକ ଜୀବନବୋଧର ବିଚାର ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ।

ଗୁରାଙ୍ଗପୋଇ ଜଣେ ଉପଦେବତା ଯିଏ କି ସନାତନ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ଥିବା କାମଦେବଙ୍କ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରିଥାଆନ୍ତି । ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆସି ତାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି ଲୀଳା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥା'ନ୍ତି । ମହାପ୍ରୁ ନିଜ ଶରୀରର ମଳିରୁ ଦୁଇଟି ମଣିଷ ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରିଥିଲେ । ସେହି ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଦ୍ୱୟ ହେଉଛନ୍ତି ଗୁରାଙ୍ଗପୋଇ।

ଉପନ୍ୟାସର ୯୯ତମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଧାନଗଛର ସୃଷ୍ଟି, ମୂଷାକୁ ଖାଦ୍ୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର କାରଣ ଓ ଧୁଙ୍ଗିଆ ଗଛର ଉତ୍ପତ୍ତି ତିନୋଟି କାହାଣୀ ରହିଛି। ଏଲ୍‌ୱିନ୍‌ଙ୍କ ରଚିତ Tribal Myths of Orissa ଖାଦ୍ୟ ଓ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାହାଣୀକୁ ଲେଖିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ତତ୍ ସହିତ ମୂଷାକୁ ଖାଦ୍ୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର କାରଣଟି ମଧ୍ୟ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି।

ଚାରିଗୋଟି ସାରଣୀ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବମୋଟ ୧୯ ଗୋଟି ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍ ରହିଛି । ଏହି ଉଣେଇଶଗୋଟି ମିଥ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେତୋଟି ମିଥ ମଧ୍ୟ 'ଆଦିଭୂମି' ଉପନ୍ୟାସର ବିସ୍ତୃତ ଅୟନ ମଧ୍ୟରେ ଥାଇପାରେ । ତେବେ ମୋର ବିନମ୍ର ମତ ହେଉଛି ଯେ ଲେଖିକା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମିଥ୍‌କୁ ସେମାନଙ୍କର ଚାରିତ୍ରିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ତଥା ଧାର୍ମିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆଚରଣ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି ।

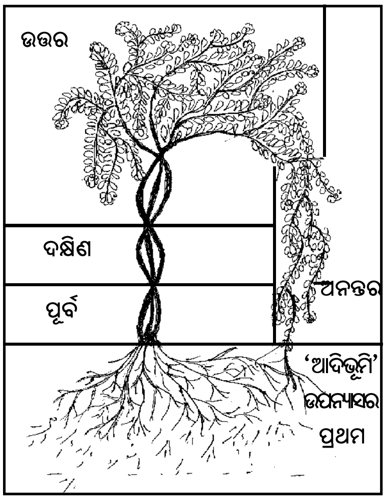

ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଚିତ୍ରଟିରେ ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷଟିର ଚିତ୍ର ରହିଛି ତାହା ରୂପକାତ୍ମକ । ବୃକ୍ଷର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ହେଉଛି ଆଦିଭୂମି ଉପନ୍ୟାସର ପଶ୍ଚିମ ଭାଗ । ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ସର୍ବାଧିକ ଏକାଦଶ ଗୋଟି ମିଥ୍ ରହିଛି । ପଶ୍ଚିମଭାଗକୁ ତେଣୁ ଆଦିଭୂମି ଉପନ୍ୟାସର ଆଦିମୂଳ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଭାଗ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବ ଓ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଗଛର ଗଣ୍ଡି କୁହାଯାଇପାରିବ । ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ମୂଳରୁ ରସ ଗ୍ରହଣ କରି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାୟିତ ହୋଇଛି। ଏହି ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୮୨ ଓ ୧୦୧ ଗୋଟି ପୃଷ୍ଠାଥିବା ବେଳେ ଚତୁର୍ଥ ଭାଗରେ ରହିଛି ପତ୍ରପୁଷ୍ପ ବିମଣ୍ଡିତ ସର୍ବାଧିକ ବିସ୍ତୃତାଂଶ। ଏହାପରେ ଲେଖିକା 'ଅନନ୍ତର' ଶୀର୍ଷକରେ ଗୋଟିଏ ପଞ୍ଚମଭାଗ ପରିକଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି ଯେଉଁଥିରେ ୧୧୮ ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ଅର୍ଥାତ ଏକମାତ୍ର ଅଧ୍ୟାୟ ରହିଛି । ଯେଉଁଠି ଲେଖିକା ବଣ୍ଡା ରାଜା ସୋମା ମୁଦୁଲିର ମୃତ୍ୟୁ ଓ ବଣ୍ଡା ପରାଜ ସୋମା ସୀସାର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ରୋମୋ ସୋମା ଜନ୍ମ ନେବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି । ରାଜନୀତିର କୂଟ ଚକ୍ରାନ୍ତ ରେମୋ ଅର୍ଥାତ ମଣିଷ କି ମଣିଷପଣିଆକୁ ମାରିପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଲେଖିକା ମୃତ୍ୟୁରେ ନୁହେଁ ଜନ୍ମରେ ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ଶେଷ କରିଛନ୍ତି । ଔପନ୍ୟାସିକାଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ଅନୁଭବ ହେଉଛି ଯେ ନିଜକୁ 'ରେମୋ' ନାମରେ ପରିଚିତ କରୁଥିବା ବଣ୍ଡା ଜନଜାତି ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଲେ ହିଁ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବଜାୟ ରଖିପାରିବେ।

ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ୍‌ର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରମୁଖ ଦିଗ । ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଏକମାତ୍ର ମିଥ୍ ରୂପୀ ନିଷେଧାଜ୍ଞାର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରେଖାତିକ୍ରମଣ କିପରି ବଣ୍ଡାରମଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କଷ୍ଟଦାୟକ ହୋଇଛି, ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଲେଖିକାଙ୍କର ଦୂରଦୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ ବା ଭୀରୁତ୍ୱ ନୁହେଁ । ବରଂ ସଭ୍ୟତା ନାମରେ ବଣମୁଲକରେ ଯେଉଁ ଶ୍ୱେନ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ଘଟେ ତାହା ଯେ ହାନୀକାରକ ଏହା ଲେଖିକା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ନିଜ ବିଶ୍ୱାସର ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ବଞ୍ଚନ୍ତୁ ଏହି ଆଶା ପୋଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ମିଥ୍‌ର ଅତିକ୍ରମଣ ନିମନ୍ତେ ଲେଖିକା କିପରି ସ୍ୱୀୟ ବର୍ଣ୍ଣନାଚାତୁରୀ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି, ତତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା ।

ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସୀତା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅଭିଶାପ ହେତୁ ବଣ୍ଡା ରମଣୀ ଉଲଗ୍ନ ରହିବା ମିଥଟି ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । ଦକ୍ଷିଣଭାଗର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ଅର୍ଥାତ ତେପନତମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବଣ୍ଡା ଉନ୍ନୟନ ପ୍ରକଳ୍ପର ଅଷ୍ଟମ ଅଧିକାରୀ ଶ୍ରୀ ସୀତାନାଥ ସାହୁ ଖଇରପୁଟ ବ୍ଲକ ଅଫିସରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବାର ସୂଚନା ରହିଛି। ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଏହିପରି ରାଜଧାନୀରୁ ଆସିଥିବା ସାତଜଣ ଅଧିକାରୀ ବଣ୍ଡା ପର୍ବତରେ ପାଦ ନ ଦେଇ ଲେଉଟି ଯାଇଛନ୍ତି। ସୀତାନାଥ କିନ୍ତୁ ମଣିଷରୂପୀ ସେହି ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଚାହାନ୍ତି । ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ସୀତାନାଥ ପରିଶେଷରେ ବଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟରେ ପଦାର୍ପଣ କରିଛନ୍ତି । ଉପନ୍ୟାସର ଅଠାବନତମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସୀତାନାଥ ସବୁ ଗାଁର ନାଇକ, ମୁଦୁଲିପଡ଼ାର ଦିସାରି ସୋମା ମୁଦୁଲି, ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଅଫିସର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି ଗୋଟିଏ ସଭା ଡାକିଲେ । ଯେଉଁ ସଭାରେ ଯୋଡ଼ ହସ୍ତରେ କହିଲେ, "ମୁଁ ମୋର ବଣ୍ଡୁଣୀ ଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ

ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧାଇବି । ସରଦାର ଦଶଖଣ୍ଡ ଶାଢ଼ୀ ଦେଇଛନ୍ତି, ଆଉରି ଦେବେ । ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିଲେ ଦେହରେ ମାଇକାକର ଲାଗିବନି, ମଳିଧୂଳି ଲାଗିବନି ।''[੨੨]

ସୀତାନାଥବାବୁ ଶାଢ଼ୀ ପରିଧାନର ଉପକାରିତା ବିଷୟରେ ଆଉ କିଛି କହିବା ପୂର୍ବରୁ ସୋମା ମୁଦୁଲି ବଙ୍କୁଲି ବାଡ଼ି ହଲେଇ ହଲେଇ ନାଚି ନାଚି ଚିତ୍କାର କରି କହିଲା ଯେ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିଲେ ବଣ୍ଡା ମୁଲକରେ କୁଶ କଅଁଳିବନି । ଏଇଠୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ମିଥ୍ ହନନର ପ୍ରଥମ ପ୍ରହାର । ସେଦିନ ସଭାରେ ସୀତାନାଥ ବିଫଳ ହେବା ପରେ ଗାଁ ଗାଁ ରେ ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଅଫିସରେ ବିଭିନ୍ନ କାମ ଅଛି । ବଣ୍ଡୁଣୀମାନେ ଆସି କାମ କଲେ ମାସିକ ଦୁଇ ଶହ ଟଙ୍କା ପାଇବେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଆଦିବାରୀ ଟୋକୀ, ସୋମ୍‌ବାରୀ ଟୋକୀ ଓ ମଂଗ୍‌ଲି ଟୋକୀ ସଞ୍ଜ ସଞ୍ଜ ଲିଡରବାବୁଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସତର ଅଠର ବର୍ଷର ତିନି ଯୁବତୀ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟରେ କାମ କରି ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଲିଡର ବାବୁ ସର୍ତ୍ତ ରଖିଛନ୍ତି ପ୍ରୋକ୍ଟେର କାମ କରିବାକୁ ହେଲେ ଲମ୍ବା ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ । ମଙ୍ଗ୍‌ଲି ବାରଣ କରି କହିଛି, "ନାଇଁ ଲିଡର ବାବୁ, ଆମର ଚାକ୍‌ରି ନଇଲେ ନାଇଁ, ଆମେ ଶାଢ଼ୀ ନ ପିନ୍ଧୁ, ବାଲ ନ ରଖୁ ।" ସୀତାନାଥ ଗମ୍ଭୀର ବଦନରେ କହିଲେ ମତେ ତ କାଲି ରାତିରେ ସୀତା ଠାକୁରାଣୀ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆସି କହିଛନ୍ତ, "ବଣ୍ଡୁଣୀକୁ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିବାକୁ କହ । ନଇଲେ ସଭ୍ୟଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ପାରିବନି ।" ଆଦିବାରୀ ତିନି ଯୁବତୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସବୁଠାରୁ ନରମ, କଅଁଳ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଛି ଏହା କ'ଣ ସତ ? ଲିଡରବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଦୁଇଥର ସତ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ପରେ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ କରିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ଆଦିବାରୀ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିନି । ପଞ୍ଚାୟତର ରାୟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି । ପଞ୍ଚାୟତରେ ବାଘବିନ୍ଧୁର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁସାରୀ ବଣ୍ଡୁଣୀ ସାନ ବେଳେ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ଓ କେଶ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦିଆଗଲା । ବିଭାଘର ଠିକ୍ ହେବା ପରେ ଅର୍ଥାତ ବାହାଘର ଖଡୁ ପିନ୍ଧିଲେ ସେ ଶାଢ଼ୀ ଛାଡ଼ି ରିଙ୍ଗା ପିନ୍ଧିବ ଓ ମୁଣ୍ଡରି ହୋଇ ଲୁବାୟା ପିନ୍ଧିବ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ।

ବାସ୍ତବରେ ଏହି ମିଥକାଲ କାହାଣୀର ଅତିକ୍ରମଣ ପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ଉତ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ । ଏକଷଠି ତମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଆଦିବାରୀ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିବାର ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ତାପରେ ସୋମ୍‌ବାରୀ ଓ ମଙ୍ଗଳୀ ମଧ୍ୟ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । ଆଦିବାରୀର ଫଟୋ ଖବର କାଗଜରେ ବାହାରିଚି । ଅଠସ୍ତରୀ ତମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖିକା ଅତ୍ୟନ୍ତ କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟଟିଏ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ଲେଖନ୍ତି, "ତ୍ରାକୋଣ୍ଡାର ସୂର୍ଯ୍ୟବୁଢ଼ା ପାହାଡ଼ କେନା ଭିତରୁ ମଲା ତାରାଟିଏ ନିସ୍ତେଜ ହୋଇ ଲଟକି ପଡ଼ିଲା । ସେଇ ପାହାଡ଼ର ଡାଲୁରେ ଗୋରୁ ଡଙ୍ଗର ପାଦ ଦେଶରେ ପଡ଼ିଲା ଗୋଟିଏ ମଲା ମଣିଷ ଛୁଆ – ଦିଶୁଥିଲା ଆଉ ଗୋଟେ ମଲା ତାରା ଭଳି । ଟେଁଟେଁଇ, କୁମ୍ଭାଟୁଆ, ଗୁଣ୍ଡୁରୀ, କାପ୍ତା, ବଣକୁକୁଡ଼ା, ମୟୂର, ରାମ୍ପି (ବଣି), ଶିଗା (କାଉ), ଓରଲେ (ଶୁଆ) ମିଶାମିଶି ପକ୍ଷୀଙ୍କ ରାବରେ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଛୁଆଟାର ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁ ନ ଥିଲା । କାହା ଛୁଆ ? କେମିତି ମଲା ? ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ଜନମଛୁଆର ତଣ୍ଟିଚିପା ମରଣ ଏଇ ପ୍ରଥମ – ପ୍ରକୃତିର ଆଉ ଏକ ନିୟମ କିଏ ଭାଙ୍ଗିଲା – କିଏ ?" ଏହି ଘଟଣା ପରେ ଆଦିବାରୀ ଓ ଗୁଲିଂବାବୁ ଦିହେଁ ବଣ୍ଡା ମୁଲକରୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । କୁମାରୀ ମାତୃତ୍ୱ ଲାଭ କରିଥିଲା ଆଦିବାରୀ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧା ଝିଅ ସୋମ୍‌ବାରୀ ମଧ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଜଗତଠାରୁ ଭିନ୍ନେ ହୋଇଗଲା । ତୃତୀୟ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧା ଝିଅ ମଙ୍ଗ୍‌ଲୀ ମଧ୍ୟ ମଝି ଦରିଆରେ ଭାସୁଥିଲା ।

ସୁଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ଧାନଗଛର ଉତ୍ପତ୍ତି ମିଥ୍‌ଟିର ଭିନ୍ନ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରାଦନ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ବଣ୍ଡା ମାଆ ଯେଉଁଦିନ ନିଜ ଭିତରେ ସନ୍ତାନର ଅବସ୍ଥିତି ଅନୁଭବ କଲା ସେଦିନ ଝୋଲା ପାଣିରେ ଛାତିରୁ ମାଳି ଛିଣ୍ଡେଇ ଥିଲା । ସେହି ମାଳିରୁ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ଶସ୍ୟ କେଣ୍ଡା ଧାନ; ଧାନରୁ ଜନ୍ମିଲା କିଆଙ୍ଗ (ଭାତ) । ମାତ୍ର ସେହି ମାତୃଜାତିର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରତିନିଧି ଆଦିବାରୀ ମୁଠାଏ ଭାତ ପାଇଁ ଖଦି ପିନ୍ଧି ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହରାଇଲା । ବଣ୍ଡୁଣୀ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାତବୁଣା ରିଙ୍ଗା ଓ ହାତବୁଣା ମାଳିରେ ନିଜର ଲଜ୍ୟା ନିବାରଣ କରୁଥିଲା ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ତା'ର ଲାଜ ବୁଢ଼େଇବାକୁ ସାହସ କରୁନଥିଲେ । ଯେଉଁଦିନ ଆପଣାର ଲଜ୍ୟା ନିବାରଣ ପାଇଁ ବାହାର ଲୋକଙ୍କୁ ଆଶ୍ରା କଲା, ସେଇଦିନଠାରୁ ବଣ୍ଡୁଣୀର ବୁନିଆଦି ବୁଡ଼ିଗଲା ।

ଅତଏବ ଲେଖିକାଙ୍କର ଆପଣାର ଅନୁଭବ ହେଉଛି ଯେ ବର୍ଷ ବର୍ଷର ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟମ, କୋଟିକୋଟି ସରକାରୀ ଅର୍ଥ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କର ପୁନଃ ପୁନଃ ଗସ୍ତ ବଣ୍ଡା ଦେଶକୁ କଛି ଦେଇପାରିନି । ଉଭୟ ଯଙ୍ଗ ଜାତି ଓ ରେମୋ ବଂଶଧର କେବଳ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସହି ଆସିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଭା ରାୟ ବୁଣ୍ଡୁଣୀମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରଗାମୀ ନ କରିପାରିବା ତାଙ୍କ ଭୀରୁପଣର ବା ରକ୍ଷଣଶୀଳ ମାନସିକତା ନୁହେଁ ବରଂ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ସାହସିକ ଉଚ୍ଚାରଣ । ରାଜନୀତି, ପ୍ରଶାସନ, ସମାଜସେବାଦି ବିଫଳତାକୁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଅନନ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିଏ ସୃଜି ଦେଇ ସେ ମଣିଷ ତଥା ମଣିଷପଣିଆରେ ସଂଜୀବନ ନିମନ୍ତେ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

"The Role of Myth in Life ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଆଦିମ ଜନଜାତିର ମିଥ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରି କୁହାଯାଇଛି, "Myth as it

exists in a savage community, that is, in its living primitive form, is not merely a story told but a reality tired. It is not of the nature of fiction, such as we read today in a novel, but it is a living reality, believed to have once happended in primeval times, and continuing ever since to influence the world and human destinies." ୨୩

ଏହି କାରଣରୁ ଆଦିଭୂମି ଉପନ୍ୟାସରେ ଲେଖିକା ସମସ୍ତ ଆଦିବାସୀୟ ମିଥ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ବସ୍ତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ମିଥଗୁଡ଼ିକ ମାନବ ସଭ୍ୟତା ନିର୍ମାଣରେ ପ୍ରମୁଖ ଉପାଦାନ ରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଏହା କେବଳ ବୌଦ୍ଧିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କି କଳ୍ପନାର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ ରୂପାୟନ ନୁହେଁ ବରଂ ଆଦିମ ବିଶ୍ବାସ ତଥା ନୈତିକ ଜ୍ଞାନର ମୂଳାଧାର ହେଉଛି ଏହି କାହାଣୀ । ଏହା ମଣିଷର ବିଶ୍ବାସକୁ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ, ପରିମାର୍ଜିତ ଓ ପରିପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ନିମନ୍ତେ ସୁରକ୍ଷାପ୍ରଦ ହେବା ସହ ଏଗୁଡ଼ିକ କର୍ମକାଣ୍ଡକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରି ମଣିଷ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନଧର୍ମୀ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାଏ ।

ପ୍ରାନ୍ତଟୀକା :

୧. Colonial Modernity, Formation of the Nation. State and tribal identity : Loaclizing the identity of Bonda Women in Prativa Ray's Adibhumi - Sarat Kumar Jena - P - 125.

୨. It remained for Dr. C. Von Fiirer - Haimendrof to win the honour of being the discoverer, in an ethnographic sense of the Bonda. (Bonda Highlander - Verrier Elwin (Preface).

୩. Colonial Modernity, Formation of the Nation. State and tribal identity : Loaclizing the identity of Bonda Women in Prativa Ray's Adibhumi - Sarat Kumar Jena - P - 125.

୪. ବଣ୍ଡା ଇତିହାସ ପୃ.-୨୯

୫. କୋରାପୁଟର ଆଦିବାସୀ ଲୋକସଂସ୍କୃତି - ପୃ.୫୮

୬. ଆଦିଭୂମି - ପୃ.୩୦

୭. ଆଦିଭୂମି ପୃ. ୩୫ ଓ ୩୬

୮. Bonda Highlander ପୃ.୧୪

୯. Bonda Highlander ପୃ.୩

୧୦. ଆଦିଭୂମି ପୃ. ୪୬

୧୧. ଆଦିଭୂମି ପୃ. ୧୫୫

୧୨. ଆଦିଭୂମି ପୃ. ୬୬

୧୩. ବଣ୍ଡା ଓ ପରଜା ଜନଜାତିର ଜୀବନଧାରା - ଡଃ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ପୃ. ୭୧

୧୪. Bonda Highlander ପୃ. ୧୧୬

୧୫. Bonda Highlander, P-B9/140

୧୬. Ibid P - 15

୧୭. ଆଦିଭୂମି ପୃ. - ୬୦

୧୮. ଆଦିଭୂମି ପୃ. - ୭୦

୧୯. ରାଜଗୁରୁ ଡ. ସତ୍ୟନାରାୟଣ - କଳିଙ୍ଗରେ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତିର କ୍ରମବିକାଶ - କୋଣାର୍କ - ୯୧ ତମ ସଂଖ୍ୟା ଡିସେମ୍ବର - ୯୩ ପୃ. ୩, ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

୨୦. Bonda Highlander ପୃ. ୧୫୧

୨୧. ଆଦିଭୂମି ପୃ. ୩୮୨

୨୨. ଆଦିଭୂମି ପୃ. ୩୬୮

୨୩. ଆଦିଭୂମି ପୃ. ୪୪୧

୨୪. Myth in Primitive Psychology - Bronislaw Malinowski

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. Gendered ways of Transnational un-belonging from a comparative litere. Edited by Indrani Mukherjee, Java Singh.

୨. ଆଦିଭୂମି - ପ୍ରତିଭା ରାୟ, ପଞ୍ଚମ ସଂସ୍କରଣ - ୨୦୧୯, ଆଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶନୀ, ୨୭ ଗଜପତି ନଗର

୩. Myth in Primitive Psychology - Bronislaw Malinowshki - http://rcin/.org.pl

୪. Tribal Myths of Orissa - Part 1 / Part 2) Verrier Elwin - Oxford University Press, First Published - 1954.

୫. Bonda Highlander - Verrier Elwin - Published by Gyana Publishing House - 2018.

୬. ବଣ୍ଡା ଓ ପରଜା ଜନଜାତିର ଜୀବନଧାରା - ଡଃ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଏ.କେ. ମିଶ୍ର ପବ୍ଲିଶର୍ସ ପ୍ରାଇଭେଟ ଲିମିଟେଡ - ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ ୨୦୧୩।

୭. କୋରାପୁଟର ଆଦିବାସୀ ଲୋକସଂସ୍କୃତି - ଡକ୍ଟର ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପାଢ଼ୀ - ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶନୀ - ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ - ୨୦୦୯।

୮. ବଣ୍ଡା ଇତିହାସ - ପ୍ରଣେତା - ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାନଦୋରା - ଜଗତ୍‌ଜନନୀ ଅଫ୍‌ସେଟ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, ଜୟପୁର ।

୯. ପାହାଡ଼ର ଆଲୋକ - ଶ୍ରୀ ଭାଗିରଥୀ ପାତ୍ର - ପ୍ରକାକ - ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକା ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ - ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ - ୧୯୯୭।

୧୦. ବଣ୍ଡା - ଭାଗୀରଥି ନେପାକ, କଳିଙ୍ଗ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର୍ - ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ - ୨୦୦୧।

୧୧. ନୃତାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ସମାଜ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରବନ୍ଧାବଳୀ - ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ରସେନ ପଶାୟତ, ପ୍ରକାଶକ - ଓଡ଼ିଆ ଗବେଷଣା ପରିଷଦ - ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ - ୧୯୯୯

୧୨. ଆଦିବାସୀ ନାଚ ଓ ଗୀତ - ରଂଜନ ପ୍ରଧାନ, ପ୍ରକାଶକ - କ୍ରିଏଟିଭ ଓଡ଼ିଶା, ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ - ୨୦୧୨।

୧୩. ଜୟପୁର - କବି ଶେଖର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି - ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ - ୧୯୯୬।

୧୪. ନୃବର୍ଣ୍ଣନ - ଡକ୍ଟର ମନମୋହନ ମହାପାତ୍ର - ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଓ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା - ୧୯୭୪।

❖ ❖ ❖